

הלכות ברכות פרק י"א (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

הברכות (ברכות הנהנין, שבח והודאה, ומצוות). לכאורה היא יכולה לשמש גם כחתימה לפרק הקודם. מיקום ההלכה דווקא כאן הוא משמעותי.

7. **מדוע יש לברכות מסוימות פותח וחותם ולאחרות לא:** נשאלת השאלה: כאשר הרמב"ם מציג זאת כעיקרון לכתחילה, מדוע לא כל הברכות כך? בפשטות: לא אותו חכם תיקן כל ברכה. שמונה עשרה מוזכרת — שם כל ברכה היא ברכה בפני עצמה, לא פותחת וחותמת. רוב רובן של כל הברכות (שמונה עשרה, ברכות המצוות, ברכות הנהנין) אינן פותחות וחותמות — רק ברכות ארוכות ספציפיות הן כך.

הלכה ב': חילוק בין מצוה חיובית למצוה קיומית

דברי הרמב"ם: "יש מצוות עשה שהאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה, כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר, ואלו נקראין חובה... ויש מצוות שאינן חובה אלא דומה לרשות, כגון מזוזה ומעקה, שאינו חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה, אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב... וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה." לאחר מכן: "וכל מצוות עשה שבין אדם להקב"ה, בין מצוה שהיא חובה בין מצוה שאינה חובה — מברך עליה קודם לעשייתה."

פשט:

הרמב"ם מחלק מצוות עשה לשניים: (1) **חובה** — יש להשתדל ולרדוף עד שעושה אותה (תפילין, סוכה, לולב, שופר); (2) **דומה לרשות** — אין חיוב להכניס את עצמו למצב המביא את החיוב (מזוזה, מעקה). על שני הסוגים מברכים לפני העשייה.

חידושים והסברות:

1. **"להשתדל ולרדוף"** — חלק מהמצוה **עצמה**: זה לא רק שאם יש לך תפילין עליך להניחן, אלא עליך ללכת לכתוב, לקנות, לדאוג לכך. כאשר התורה אומרת "הנח תפילין" היא מתכוונת גם "דאג שיהיו לך תפילין" — כי תפילין אינן צומחות. חלק מהמצוה עצמה הוא ההשתדלות. הלשון "על כל פנים" פירושו: בכל מקרה, איך שלא תהיה, עליך לעשות השתדלות.

2. **מזוזה לעומת מעקה** — **שבין אדם למקום לעומת שבין אדם לחברו**: מזוזה היא מצוה שבין אדם למקום, מעקה היא בין אדם לחברו. הרמב"ם מביא את שתייהן כדוגמאות ל"דומה לרשות", אך כאשר הוא מדבר על ברכות, הוא אומר רק שמצוות שבין אדם למקום מקבלות ברכה — מה שמוציא את מעקה (בין אדם לחברו) מברכה. (אך מאוחר יותר בהלכה ח' הרמב"ם מביא שלמעקה יש אכן ברכה — ראה שם.)

3. **מדוע הרמב"ם מביא חילוק זה כאן:** לכאורה החילוק בין חובה לדומה לרשות אינו ממש נוגע לברכות, כי שניהם מקבלים ברכה. הרמב"ם רוצה להוציא מסברה שרק מצוות חיוביות (שבהן יש להשתדל) מקבלות ברכה, אך מצוות קיומיות לא. אולי יש מקור שבו כתוב שמצוות מסוימות הן "רשות" — והרמב"ם רוצה להוציא שעל "רשות" אין מברכים. לכן עליו להבהיר ש"דומה לרשות" אינה ממש רשות, ומברכים עליה.

4. **ציצית כגדר שלישי:** ציצית מוזכרת כקטגוריה שלישית אפשרית: מצוה שאינה חובה מדאורייתא (אין חובה ללבוש בגד בעל ארבע כנפות), אך הסדר הרגיל הוא שאדם הולך עם בגד כזה. אינה חובה מדאורייתא אך אולי חובה מדרבנן.

סיכום שיעור — רמב"ם הלכות ברכות, פרק י"א

הלכה א': כללי נוסח הברכות — פותח וחותם בברוך

דברי הרמב"ם: "כל הברכות כולן פותחין בהן בברוך וחותרין בהן בברוך, חוץ מברכה הסמוכה לחברתה..." לאחר מכן הוא מחלק: ברכות דרך שבח והודאה — חלקן פותח בברוך ואינו חותם, חלקן חותם בברוך ואינו פותח. **ברכות המצוות** — רובן פותח בברוך ואינו חותם, חוץ ממעט כגון ברכת התורה וברכת ספר תורה.

פשט:

הרמב"ם נותן הקדמה כללית לפרק על ברכות המצוות, אך פותח בהלכה כללית רחבה יותר על נוסח כל סוגי הברכות — מתי אומרים "ברוך" בפתיחה, מתי בסיום, מתי בשניהם, מתי בשום אחד מהם.

חידושים והסברות:

1. **שיטת הרמב"ם שכל הברכות מדרבנן:** הרמב"ם סובר שכל הברכות (מלבד ברכת המזון) הן מדרבנן — גם ברכת המצוות, וגם ברכת התורה. הרמב"ם לא הזכיר ברכת התורה בהלכות תלמוד תורה (שהיה מתאים אם היא דאורייתא). הוא אינו מקבל כמו ראשונים מסוימים שברכת התורה היא דאורייתא מהקל וחומר בגמרא ("מה אם ברכת המזון..."). זהו חידוש בפסיקה.

2. **ברכה הסמוכה לחברתה** — **המנגנון:** ברכה הסמוכה לחברתה אינה צריכה להתחיל ב"ברוך" כי חתימת הברכה הקודמת משמשת גם כהקדמה לברכה הבאה. דוגמה: "אהבה רבה" אינה מתחילה ב"ברוך" כי היא באה מיד אחרי "יוצר אור" שכבר נסתיים ב"ברוך". כך גם "אמת ויציב" — אינה מתחילה ב"ברוך" אך נחתמת ב"ברוך אתה ה' גאל ישראל".

3. **מדוע ברכות קצרות אין בהן שני "ברוך":** ברכת הפירות וברכות המצוות קצרות מדי להכניס בהן שני "ברוך". אי אפשר לומר "ברוך אתה ה' המוציא לחם מן הארץ — ברוך... — אין מספיק טקסט ביניהם. רק כאשר יש ברכה ארוכה (עם תוכן באמצע, כמו תפילה או שבח) מתאימה חתימה בברוך. הדוגמה של "בורא נפשות" מובאת — שם כבר יש מספיק מילים כך שחתימה בברוך היתה יכולה להתאים מבחינה טכנית (אף שאין אומרים כך).

4. **אילו ברכות המצוות יש בהן פותח וחותר בברוך:** הרמב"ם אומר "מעט מברכות המצוות" יש בהן שניהם — הוא מביא דוגמה של **ברכת התורה וברכת ספר תורה**. בספר תורה יש שתי ברכות — "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" (לפני הקריאה) ו"אשר נתן לנו תורת אמת" (אחרי הקריאה) — שתיהן פותחות וחותרות בברוך. אלו ברכות נפרדות, לא המשך אחת של השנייה. גם ברכת התורה של השכמה (עם "והערב נא") פותחת וחותרת.

5. **"קברי ישראל" כדוגמה לשבח והודאה עם פותח וחותר:** "הרואה קברי ישראל" היא גם ברכה שיש בה פותח וחותר בברוך, אף שהרמב"ם מונה אותה תחת "דרך שבח והודאה". קושיה: כיצד מתאים צידוק הדין / "דיין אמת" תחת שבח והודאה? תירוץ: "דיין אמת" הוא גם שבח — משבחים את דינו האמת של הקב"ה, כמו "כשם שחייבים לברך על הרעה" — הודאה על הרע היא גם סוג של שבח, כי הודאה פירושה מודה על האמת.

6. **מיקום ההלכה** — **הקדמה לפרק י"א או חתימה לפרק י':** הלכה זו היא יותר מסתם הקדמה לברכות המצוות — היא הלכה כללית הנוגעת לכל סוגי

6. שיטת היסוד של הרמב"ם — לחכמים אין "חותמת" של הקב"ה: לחכמים יש ענין של "לשמור ולעשות" — יש מצוה נוספת לציית לתקנותיהם, אך זו מצוה דרבנן, מצוה "קלה". אך אין שום מצוה להדליק נרות חנוכה במובן שהקב"ה מעולם לא ציוה להדליק נרות חנוכה. החילוק חשוב מאוד לרמב"ם.

7. קשר לבל תוסיף: דאגת הרמב"ם קשורה לבל תוסיף — אסור לומר על משהו שאינו מצוה שהוא מצוה. הנוסח "אשר קדשנו במצוותיו" יכול לרמוז שזו דאורייתא. התירוץ הוא ש"וצוננו" מתייחס לכוח ההיקש — הקב"ה ציוה לציית לחכמים, לא שהוא ציוה ספציפית להדליק נרות חנוכה.

8. טרמינולוגיה: "סופרים" לעומת "חכמים": הרמב"ם משתמש בלשון "מדברי סופרים" למצוות דרבנן, אך כאשר הוא מצטט מאמר חז"ל הוא אומר "חכמים". המונח "סופרים" בא אולי כי הם כתבו (סופרים = כותבים) את המצוות. מוזכר לשון חז"ל: "חביבין עלי דברי סופרים", "דברי סופרים צריכין חיזוק".

הלכה ה': עשייתה היא גמר חיובה — ברכה בשעת עשייה

דברי הרמב"ם: "כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך עליה בשעת עשייתה... העושה סוכה או לולב או שופר או ציצית או תפילין או מזוזה אינו מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעשות סוכה... לפי שיש אחר עשיית ציווי אחר... אבל מעקה מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לעשות מעקה."

פשט:

הרמב"ם מחלק בין שני סוגי מצוות: (1) מצוות שבהן העשייה עצמה היא גמר החיוב — שם מברכים בשעת עשייה; (2) מצוות שלאחר העשייה יש עוד ציווי (כמו סוכה — צריך לשבת בה אחר כך, שופר — צריך לתקוע אחר כך) — שם אין מברכים על ההכנה/עשייה, אלא על הקיום עצמו. מעקה לעומת זאת, שלאחר העשייה אין ציווי אחר, מברכים בשעת עשייה.

חידושים והסברות:

1. עשיית הסוכה היא עצמה מצוה — לא רק הכנה: הרמב"ם לומד בבירור שעשיית הסוכה (בניית הסוכה) היא עצמה מצוה, לא רק הכשר מצוה. הרמב"ם אמר קודם (בהלכה ב') שיש מצוות שצריך "להשתדל ולרדוף אחריהם" — כאן מתגלה שכל תהליך ההשתדלות הוא עצמו מצוה. כל חלק מהתהליך — אפילו נסיעה להום דיפו לקנות מקדחה, הבנייה עצמה — הוא חלק מהמצוה. החידוש הוא שאין מברכים על כל שלב בנפרד, אלא פעם אחת בסוף כל התהליך (כאשר יושבים בסוכה), כי "יש אחר עשייתן ציווי אחר". ראשונים אחרים חולקים וסוברים שעשיית הסוכה אינה מצוה בעצם.

2. מעקה — מצוה "פיזית" עם ברכה: מעקה היא מצוה יוצאת דופן שמקבלת ברכה, כי כמעט כל המצוות שיש עליהן ברכות הן מצוות "טקסיות" (טקס — הנחת ציצית, הנחת תפילין), אך מעקה היא מצוה מעשית/בטיחותית. זה כמו פרוצדורה, דומה לגט, שלא היינו מצפים לברכה. לכן הרמב"ם אומר שאכן מברכים. בפועל לא רואים שאנשים מברכים על מעקה.

3. מעקה כ"אב" לכל ענייני "ונשמרתם": מעקה היא "אב" (עיקרון-מצוה) לכל ענייני שמירה ובטיחות. רגע עשיית המעקה הוא הרגע שבו מקבלים על עצמם את כל ענין "כי יפול הנופל ממנו". כאשר אדם מתקין מערכת בטיחות ברכב (למשל אזעקה שלא לשכוח ילד), הוא מקיים ממש מצוות מעקה — לא רק ענין של "ונשמרתם" בכלל, אלא ממש תוכן מעקה. אך בפועל לא נקבע נוסח ברכה על מעשים "דמויי-מעקה" כאלה.

4. שיטת הרמב"ם שלשון הברכות היא שיטה כוללת אחת: אצל הראשונים יש מחלוקת גדולה על לשון הברכות. הרמב"ם עושה מכל הכללים שיטה אחת ברורה ומאוחדת. זהו הנוסח הראשון שהרמב"ם מביא בכל הלכות ספר אהבה.

5. קריאת שמע — חובה או לא: קריאת שמע היא בוודאי חובה להשתדל, אך אם אדם נמצא תמיד במצב הפוטר אותו (למשל תמיד במקום הזוהר) — האם הוא "נפטר" כמו מי שגר באוהל ופטור ממזוזה? החילוק: במזוזה החיוב מעולם לא בא (הוא לא גר בבית), אך בקריאת שמע החיוב כן בא — הוא רק פטור בגלל מצב, שזה סוג אחר לגמרי של פטור.

6. קטגוריה שלישית: "הכרחיות" (מידות): הרמב"ם במקומות אחרים מונה קטגוריה שלישית של מצוות — "הכרחיות" — דברים שאדם רגיל צריך כדי לחיות חיים יהודיים נורמליים (כמו מזוזה, מעקה, קידושין). זה לא אומר שמחויבים ליצור את המצב (אין חובה לגור בבית עם מזוזה), אלא שהתורה מניחה את התמונה של חיים נורמליים.

הלכה ב' (המשך): ברכות על מצוות דרבנן — "וצוננו"

דברי הרמב"ם: "כל המצוות שהן מדברי סופרים... יש מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה... ויש מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונטילת ידים... ועל כל המצוות האלו מברך תחלה קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו וצוננו לעשות." לאחר מכן: "ואיכן צוננו? בתורה כתוב 'על פי התורה אשר ירוך תעשה'" (דברים יז:יא).

פשט:

גם על מצוות דרבנן — בין חובה בין רשות — אומרים "אשר קדשנו במצוותיו וצוננו". הרמב"ם שואל היכן ציוה הקב"ה, הרי חכמים תיקנו זאת, ועונה: בתורה כתוב "על פי התורה אשר ירוך תעשה" — הקב"ה ציוה לציית למה שחכמים אומרים.

חידושים והסברות:

1. כיצד מפרש הרמב"ם את ה"וצוננו": בדרך כלל "אשר קדשנו במצוותיו וצוננו" מתכוון למצוה ספציפית — כאשר אומרים "וצוננו לעסוק בדברי תורה" הכוונה שהקב"ה ציוה ללמוד תורה. אך במצוות דרבנן צריך לדחוס כיתה שלמה באמצע: "אשר קדשנו במצוותיו" — דרך מצוותיו (שכוללות "לא תסור"), "וצוננו" — לציית לחכמים, "שציוו להדליק נר חנוכה". זהו דוחק גדול — צריך להכניס משפט שלם באמצע הנוסח.

2. הרמב"ם מביא דווקא את העשה, לא את הלאו: הגמרא במסכת שבת מביאה "לא תסור" (לאו) כמקור לחיוב לציית לחכמים. אך הרמב"ם מביא דווקא את העשה — "אשר ירוך תעשה" — כי הוא רוצה שה"וצוננו" יהיה קשור למצות עשה, לא ללאו. זה מתאים יותר ללשון "וצוננו" שהוא ציווי חיובי.

3. שיטת הרמב"ן — מחלוקת יסודית: הרמב"ן אינו מסכים עם המהלך ש"לא תסור" הוא מקור כללי היוצר מצוות. הרמב"ן רוצה למצוא בתורה עצמה מקור לכל מצוה דרבנן (כמו חנוכה, פורים) דרך כללים ופרטים. אבל — הרמב"ן כן מסכים שיש חיוב דאורייתא לציית לחכמים; הוא רק סובר שזה לא מהווה את ה"וצוננו" על כל מצוה דרבנן ספציפית. פירוש הרמב"ן ב"וצוננו" הוא: "לשמע דברי חכמים שציוונו להדליק נר חנוכה" — הציווי הוא לשמוע לחכמים, והם אמרו להדליק.

4. "אשר קדשנו במצוותיו" — שני פירושים אפשריים: אפשר לפרש "אשר קדשנו במצוותיו" שהקב"ה כבר קידש אותנו במצוותיו — מצוות ספציפיות, מוגדרות, ולא נכנס יותר. אך פירוש הרמב"ם הוא ש"במצוותיו" כולל את כל המצוות, כולל הכלל של "לא תסור" / "אשר ירוך תעשה", שמביא גם מצוות דרבנן.

5. אנלוגיה לכיבוד אב: כאשר האב אומר "הבא לי תה", יש מצוה להביא את התה — מצד כיבוד אב. אך הקב"ה מעולם לא ציוה להביא תה. בדיוק כך: לאחר שחכמים ציוו מקרא מגילה, יש אוטומטית "ציווי" מהקב"ה (דרך "לא תסור"). השאלה היא אבל: האם אפשר לומר "וצוננו" על המעשה הספציפי, או רק על הכלל של ציות לחכמים?

2. **שאלה מעשית על מזוזה בשליחות:** כאשר מבקשים ממישהו לקבוע מזוזות בבית של אחר — השליח אומר "על קביעת מזוזה" (לא "לקבוע"), כי הוא אינו עצמו מחויב. **שאלה:** האם ברכת השליח מוציאה את בעל הבית? לכאורה לא — כי הנוסח שונה. בעל הבית היה אומר "לקבוע מזוזה", והשליח אומר "על קביעת מזוזה". ממילא יש סיבה שבעל הבית עצמו יקבע את המזוזה.

3. **אין עושיין מצוות חבילות חבילות:** כל מצוה חשובה בפני עצמה, אין לאחד מצוות. זה מוזכר בהקשר של ברכות שונות על מצוות שונות.

4. **[סטייה: "ללמוד וללמד"]:** מדוע אין מברכים ברכה נפרדת כאשר מלמדים ילדים? כי ברכת התורה כוללת כבר "ללמוד וללמד" — ללמוד וללמד אחרים היא מצוה אחת.

הלכה י"א (המשך) / הלכה י"ב: ברכה על מצוות כאשר לא ברכו לפני העשייה

דברי הרמב"ם: "אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה. כיצד? נתעטף בציצית או לולב או תפילין או התיישב בסוכה ולא בירך, מברך אחר עשייה... אבל השוחט בלא ברכה אינו חוזר אחר השחיטה ומברך... וכן אם כיסה את הדם בלא ברכה, או הפרשת תרומות ומעשרות, או שטבל ולא בירך, אינו חוזר ומברך אחר עשייה."

פשוט:

הרמב"ם מחלק בין מצוות שעשייתן נמשכת (ציצית, תפילין, סוכה, לולב) — שם אפשר עדיין לברך אחר כך — לבין מצוות שעשייתן כבר עברה (שחיטה, כיסוי הדם, הפרשת תרומות, טבילה) — שם ספסו.

חידושים והסברות:

1. **שתי הסברות מדוע אפשר עדיין לברך במצוות שעשייתן קיימת:**

(א) **סברת עובר לעשייתן:** עדיין "עובר לעשייתן" — לא עובר ל*עשייה הקודמת*, אלא ל*המשך* העשייה. לכתחילה צריך לברך עובר לעשייתן ברגע הראשון, אך בדיעבד ההמשך גם טוב.

(ב) **סברת ברכה-חלות:** הרבנן אינם יכולים לתקן ברכה על מצוה שכבר אינה קיימת. כאשר המצוה עדיין קיימת (הוא עדיין יושב בסוכה, הוא עדיין לובש תפילין), יש חפצא של מצוה שיכול לקבל ברכה. אך כאשר המצוה כבר עברה, אין מקום לברכה.

2. **נוסח הברכות — ראה שהן על מעשה ההתחלה:** הנוסח "להתעטף בציצית", "להניח תפילין", "לישב בסוכה" — כולם מדברים על מעשה ההתחלה (הלבשה, הנחה, ישיבה), לא על המשך. זה מראה שלכתחילה הברכה מיועדת להתחלה, אך בדיעבד אפשר עדיין לאמרה כי המצב נמשך.

3. **נוסח הרמב"ם "קודם לעשייתן" לעומת "עובר לעשייתן" של הגמרא:** הרמב"ם כתב "כל המצות מברך עליהן קודם לעשייתן" — במקום לשון הגמרא "עובר לעשייתן". הגמרא שמה דגש ב"עובר" — סמוך ממש לעשייה — שהרמב"ם קיצר.

4. **ספק ברכות — תרומה על דמאי:** על דמאי אין מברכים, כי ספק דבריהם להקל. אפילו כאשר רבנן מחייבים תרומה, אין מברכים כאשר יש ספק. הפרי חדש מוזכר שלרמב"ם יש אולי חילוק בזה.

הלכה י"ב (המשך): טבילת הגר — ברכה אחר עשייתה לעולם

דברי הרמב"ם: "וכן אין מצוות שמברכין עליהן אחר עשייתן לעולם — טבילת הגר, שעדיין אינו קדוש ואינו מצווה עד שיטבול."

פשוט:

המצוה היחידה שמברכים עליה תמיד דווקא אחר עשייתה היא טבילת הגר, כי לפני הטבילה הוא עדיין אינו יהודי ואינו יכול לומר "אשר קדשנו במצותיו וצונו".

חידושים:

הלכה ט': שהחיינו על מצוות

דברי הרמב"ם: "כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר וסוכה ולולב ומקרא מגילה ונר חנוכה, וכן כל מצוה שיש קנין לו [ציצית חדשה, תפילין, מזוזה], וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילת הבן ופדיון הבן — מברך עליה בשעת עשייה שהחיינו וקיימנו."

פשוט:

שלוש קטגוריות של מצוות מקבלות שהחיינו: (1) מצוות מזמן לזמן — שמגיעות פעם בשנה (שופר, סוכה, לולב, מגילה, נר חנוכה); (2) מצוות הקשורות לקניין — חפצא חדש של מצוה (ציצית חדשה, תפילין, מזוזה, מעקה); (3) מצוות שאינן תדירות ואינן מצויות בכל עת — שדומות למזמן לזמן (מילה, פדיון הבן). על כל שלושן מברכים שהחיינו בשעת עשייה.

חידושים והסברות:

1. **קשר לשהחיינו על שמחה:** היסוד הוא אותו דבר כמו שהחיינו על שמחה ("לא ראיתי את חברי שלשים יום") — "לא ראיתי את המצוה" — כבר זמן רב לא ראינו את מצות שופר, לכן מברכים שהחיינו.

2. **שהחיינו בברית מילה — צער התינוק:** מועלית קושיה

: כיצד מברכים שהחיינו בברית מילה, הרי יש צער התינוק?

3. **פעם ראשונה תפילין — שהחיינו:** כאשר מניחים תפילין בפעם הראשונה, מברכים שהחיינו. כך גם בציצית חדשה — כמו בבגד חדש בכלל.

4. **סוכות — שלושה שהחיינו אפשריים:** לכאורה באים שלושה שהחיינו: (1) כאשר קונים לולב, (2) כאשר בונים סוכה, (3) כאשר יושבים בסוכה (על יום טוב עצמו). הרמ"א אומר ששהחיינו היה צריך להיאמר בבניית הסוכה, אך מנהגנו לאחד הכל בקידוש.

5. **חילוק בין שהחיינו של יום טוב לשהחיינו של מצוה:** בקידוש מברכים שהחיינו על יום טוב (ברכת השבח/הודאה שזכינו לעוד חגיגה), ובשופר/מגילה מברכים שהחיינו נפרד על המצוה הספציפית — שני דברים שונים.

6. **שהחיינו אינה ברכת המצוות — היא ברכת השבח, הודאה.** לכן אפשר לאמרה על שביית יום טוב אפילו בלי מעשה, כי אין צורך במעשה לברכת השבח.

הלכה י"א (חלק ראשון): נוסח הברכה — "לעשות" לעומת "על"

דברי הרמב"ם: "כל העושה מצוה... אם עושה לעצמו מברך "לעשות" (כגון להניח תפילין, להתעטף בציצית, לישב בסוכה, להדליק נר של שבת, לגמור את ההלל, לקבוע מזוזה, לעשות מעקה, להפריש תרומה, למול את הבן, לשחוט את הפסח ואת החגיגה). אבל העושה לאחרים מברך "על" (כגון על קביעת מזוזה, על עשיית מעקה, על המילה וכו')."

פשוט:

כאשר אדם עושה מצוה לעצמו, הוא אומר בלשון "לעשות" (שם פועל — "לעשות"), כי הוא עצמו מחויב. כאשר הוא עושה לאחרים, הוא אומר "על" — "על" המצוה — כי הוא עצמו אינו מחויב באותו חיוב ספציפי, אלא הוא עושה את מעשה המצוה.

חידושים והסברות:

1. **מי שמוציא אחרים לאחר שכבר יצא:** למשל, מי שכבר תקע שופר לעצמו, ועכשיו הוא מוציא מנין חדש. הוא מברך שוב שהחיינו, כי יש לו מצוה חדשה — מצות עשייה לאחרים. הרמב"ם אינו כל כך חזק על ענין "יוצא ידי חובתו" — **ברכת המצוות היא על עצם המצוה, לא רק על חובת המצוה.** אפילו כאשר האדם כבר מילא את חובתו, יש לו עדיין מצוה כאשר הוא עושה לאחרים.

מברכים "ליטול את הלולב". הרמב"ם מתכוון שגם בסוכה מברכים את הברכה לפני שיושבים ("לישב בסוכה"), לא כמונו שמברכים אחרי קידוש.

3. קושיה על מגילה: אומרים "על מקרא מגילה" — לפי הכלל היינו צריכים לומר "לקרוא מגילה" או "לשמע מגילה". לתוספת יש חילוק אחר.

4. נטילת ידיים — קושיה על הרמב"ם: בנטילת ידיים אומרים "על נטילת ידיים" — אף אחד לא אומר "ליטול ידיים", אפילו כאשר נוטלים לעצמם. גם בשחיטה אומרים "על השחיטה" — אפילו כאשר שוחטים לעצמם. תירוץ: נטילת ידיים אינה עצם המצוה — זה דבר מעשי (אם ידיך מלוכלכות). שחיטה היא מצוה אם רוצים לאכול בהמה כשרה. נקודה נוספת: הרמב"ם אמר שהברכה על נטילת ידיים נאמרת אחר כך — כדי שלא יהיו ידיים מלוכלכות בברכה. בברכת המזון הרמב"ם אומר שלא מתאים לברך עם ידיים מלוכלכות (כבוד לשם ומלכות), אך זה לא מספיק סיבה לשנות את סדר הברכה. רק כאשר הוא "גואל גמור" — כאשר כבר סיים — משנים את הסדר.

5. ביעור חמץ — "על ביעור חמץ" לא "לבער חמץ": אומרים "על ביעור חמץ" כי "מעט שגמר בליבו לבטל" — מרגע שהתחיל עם הביטול בלב, כבר מצות הביעור מתקיימת לפני שהוא מתחיל לבדוק. לכן הברכה היא "אחר כך" — ואומרים "על". חידוש על כל חמירא: מי שחושב באמת גמר בליבו לבטל — הוא באמת ביטל בלב — אינו צריך לומר "כל חמירא". כל חמירא תוקן למי שלא חשב על זה. אם הוא אפילו שכח לומר כל חמירא, ברוב המקרים הוא יוצא.

הלכה י"א (נוסח — המשך): הדלקת נר שבת — ברכה אחר כך

חידוש:

דוגמה נוספת שבה מברכים אחר כך היא הדלקת נר שבת. הטעם: אם מברכים לפני ההדלקה, כבר מקבלים שבת, ולא יכולים עוד להדליק. לכן מדליקים תחילה, מכסים את העיניים, מברכים, ואז רואים את הנרות.

קושיה: הרמ"א אומר זאת, אך מצוין שזו "חומרא של האחרונים" — הרמ"א עצמו אינו אומר שצריך לקבל שבת דרך ההדלקה.

חידוש נוסף: בנר שבת אולי המצוה אינה "הדלקה" עצמה אלא "דולק" — שיש עונג שבת. זה שונה מנר חנוכה שבו "הדלקה עושה מצוה".

[סטייה: מדוע למצוות מסוימות אין ברכת "אשר קדשנו" סטנדרטית?]

קידוש:

מדוע אין ברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצוות קידוש"? תירוץ: קידוש היום על היין הוא עצמו שבת והודאה — חז"ל תיקנו שהקידוש עצמו יהיה שבת על שבת ועל יין, במקום ברכת המצוות "יבשה" נפרדת.

קריאת שמע:

אותו יסוד — במקום "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא קריאת שמע" חז"ל תיקנו "אהבת עולם" / "אהבה רבה" — ברכה הרבה יותר יפה המדברת על אהבה רבה מקבלת התורה, שהוא תוכן שמע.

כלל:

כאשר חז"ל ייחדו ברכה יפה ועשירה יותר, אין מקום לפורמט המינימלי של "אשר קדשנו במצוותיו וצונו". פורמט המינימום הוא למקרים שבהם אין הרבה מה לומר — כמו "בורא פרי האדמה" על אכילה. אך כאשר יש תוכן עשיר יותר, עושים נוסח יפה יותר.

הלכה י"א (סוף): נטילת ידיים אחרונה — אין ברכה כי זה משום סכנה

דברי הרמב"ם: מדוע אין מברכים על מים אחרונים? "לפי שאינו חייב בדבר זה אלא מפני הסכנה" — חיוב מים אחרונים הוא רק בגלל הסכנה של מלח סדומית. "ודבר שחייבין בו משום סכנה אין מברכין על עשייתו".

1. הפרדוקס הלוגי: הגר אינו יכול לומר "אשר קדשנו במצוותיו וצונו" לפני הטבילה, כי הוא עדיין אינו "קדוש" ואינו "מצווה". זה "תלוי ועומד" — הוא נעשה יהודי דרך אותו מעשה שעליו הוא צריך לברך.

2. מהי מצות טבילת הגר: זו אינה משבע מצוות בני נח. הרמב"ם לומד ש"והייתם קדושים לאלוקיכם" / "והייתם לי קדושים" היא מצוה — להיות יהודי. לגוי זו אינה מצוה, אך ליהודי כן. לאחר הטבילה, כאשר הוא כבר יהודי, הוא מברך על יסוד יהדותו. זו "מצוה קיומית" — אם רוצים להיות יהודי צריך לטבול, אך המצוה היא רק על יהודי, לא על גוי.

3. פרדוקס "מתי הוא נעשה יהודי": מתי טובל יהודי "פתאום" נעשה יהודי? הוא כבר היה יהודי — הוא "תמיד היה". זה יוצא דופן אך כך זה.

4. שבע מצוות בני נח וברכות: גוי ששומר שבע מצוות בני נח אינו יכול לברך עליהן — חכמים לא תיקנו ברכות לבני נח. שאלה נוספת: פעם שחכמים תיקנו ברכות, האם זה נעשה "אופן עשיית המצוה" — האם בני נח גם מחויבים לעשות את מצוותיהם לפי מה שחז"ל אומרים? למשל, אם תוקעים שופר בלי ברכה, חסר ב"איכות" של שופר. אך הרמב"ם אינו אומר חידוש זה שבני נח צריכים לציית לאופן של חז"ל.

5. שיטת המאירי — ברכות רק על מצוות מיוחדות ליהודים: ברכת המצוות אומרים רק על מצוות המיוחדות ליהודים. מצוה שהיא מחויבת "בתור חוקי האנושיות" — חובות אנושיות בסיסיות — אינה מקבלת ברכה. ענין "אשר קדשנו במצוותיו וציונו" הוא שהקב"ה נתן לנו "חיבה יתירה" — "אשר בחר בנו מכל העמים באהבה". קושיית ר' אבנר: להיפך, אנחנו כן מברכים על מצוות כאלה. תשובה: הברכה מתייחסת לעובדה שהקב"ה בחר בנו, שמצוות יתגלו דרכנו כיהודים.

6. ברכה לאחר טבילה — נדה וטבילות אחרות: הרמב"ם אומר בפירוש בהלכות נדה שמברכים לפני הטבילה. אך מנהגנו (וראשונים אחרים): לא רק גר, אלא כל טבילה — גם נדה (טבילה דאורייתא) — מברכים אחרי הטבילה. טובלים שוב לאחר הברכה, אך זה אינו מעכב, כי היא כבר טהורה. השולחן ערוך כותב שנדה גם מברכת לפני הטבילה. הטעם למנהג אחר כך: כי לא יכלו לברך כאשר היו טמאים.

7. [סטייה: סידור קידושין — ייחוד עדים]: בסידור קידושין המסדר קידושין ייחד עדי כתובה אך שכח לייחד עדי קידושין לפני שהחתן נתן את הטבעת. הוא מיד תפס את זה אחר כך, ייחד שני עדים, וביקש שהכלה תקנה חזרה את הטבעת והחתן יקדש שוב. יסוד ההלכה: צריך לייחד עדים כי "עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה". אם היו תופסים זאת רק אחרי שבע ברכות, היו צריכים לעשות ברכת אירוסין חדשה עובר לעשייתן. יש מחלוקת רמב"ם עם רא"ש האם ברכת אירוסין היא ברכת המצוות או ברכת השבח — לפי הרא"ש (ברכת השבח) אפשר לעשות אותה אחר כך.

הלכה י"א (נוסח "על" — המשך): כאשר עושים לעצמם ולאחרים יחד, וכאשר עושים אחר כך

הרמב"ם: כאשר אדם עושה מצוה לעצמו ולאחרים יחד — כמו עירוב, שבו אדם אחד עושה אותו בשליחות עבור כל דיירי החצר — מברך "על מצות עירוב".

חידושים:

1. שלושה כללים של הרמב"ם מסוכמים: (א) לעצמו בלבד — מברכים "ל"; (ב) לאחרים — מברכים "על"; (ג) אם עושים אחר כך (כמו טבילה, נטילת לולב) — מברכים "על" ולא "ל".

2. נטילת לולב — מדוע "על" ולא "ל": בלולב היינו צריכים לומר "ליטול לולב", אך למעשה אומרים "על נטילת לולב" — כי "כיון שהגביהו יצא ידי חובתו" — ברגע שמרימים את הלולב כבר יוצאים, ובדרך כלל מברכים את הברכה לאחר שכבר יצאו. הרמ"א אומר: אם מברכים אכן לפני שלוקחים אותו (כאשר הוא עדיין מונח על השולחן), אז

פשט:

הרמב"ם קובע כלל: דבר שמחויבים בו רק בגלל סכנה, אין מברכים עליו.

חידושים והסברות:

1. החילוק בין נטילת ידים ראשונה לאחרונה: הרמב"ם מנה קודם עירוב ונטילת ידים בין מצוות דרבנן שמברכים עליהן כן. זה מתייחס לנטילת ידים בראשונה. אך נטילת ידים באחרונה אין לה ברכה, כי כל החיוב הוא רק מפני הסכנה.

2. דוגמה: המסנן את המים: "המסנן את המים ואחר כך שותה בלילה" — מי שרוצה לשתות מים בלילה מחויב לסנן את המים, כי בלילה לא רואים אם נכנסה יצור (טפיל). זה משום סכנת עלוקה. אין מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לסנן את המים", כי אף שיש מצוה כללית של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", הקב"ה לא עשה מצוה פרטית כזו לסנן מים.

3. קושיה ממעקה: מעקה מנה הרמב"ם קודם בין הדברים שמברכים עליהם כן — אך מעקה היא גם משום סכנה ("פן יפול הנופל ממנו")! כיצד זה מתאים לכלל ש"דבר שחייבין בו משום סכנה אין מברכין"?

4. תירוץ ראשון — מצוה פרטית לעומת כללית: מעקה היא מצוה פרטית שהתורה ציוותה ספציפית. אך נטילת ידים אחרונה ומסנן את המים הן רק נגזרות מהמצוה הכללית של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם" — אין מצוה פרטית ספציפית עליהן.

5. תירוץ שני — מעקה היא לאחר, לא לעצמו: מעקה היא מצוה לשמור על אחר מסכנה, לא על עצמו. כאשר אדם עושה מעקה על ביתו, הוא מכין זאת שמחר יבוא אדם אחר ולא ייפול. זה שונה מנטילת ידים אחרונה, שהיא חיוב על כל אחד לעצמו.

6. חידוש חזון איש על מעקה: חזון איש מסביר שמעקה היא חידוש — אדם עצמו עולה לגג, הוא יודע שעליו להיזהר. אך מדוע אני צריך לעשות גדר על הגג שלי? תגיד לאדם שלא יעלה! או "אדם מועד לעולם" — אדם צריך להיזהר. חידוש מעקה הוא שעליך לעשות מחסום פיזי — זו מצוה ספציפית שהתורה חידשה, לא רק שמירה כללית.

7. מעקה כדין על בעל הבית: מעקה היא דין שהתורה שמה את חיוב שמירת הגג על בעל הבית. בסכנות אחרות (כמו נטילת ידים) לכל אחד יש חיוב לעצמו — לא א

ומרים שבעל הסעודה צריך לתת תשומת לב שכולם ינטלו מים אחרונים.

8. האם מעקה תלויה במציאות הסכנה: במלח סדומית ראינו שבמקום שאינו מצוי, אינו מחויב. אך במעקה יכול להיות שפעם שיש מצוה, צריך לעשות אותה — זה יותר גדר פורמלי.

[סטייה: דיון רחב יותר — אילו מצוות אין להן ברכה]

מצוות התלויות בשבירותו של האחר:

כל מה שקשור לשבירותו של האחר לא מתאים לברך עליו. למשל: יהודי עומד רעב ואתה נותן לו לאכול — לא מתאים לברך "על מצות צדקה".

השבת גזילה ופריעת בעל חוב:

מדוע אין מברכים על תשלום חוב או השבת גזילה? בהשבת גזילה: האחר קשור לעבירה — לא מתאים שאדם יודה לקב"ה על השבת הגזילה. אך פריעת בעל חוב היא מצוה — ובכל זאת אין מברכים.

מצוה לחברו:

מצוה לחברו אין מברכים עליה. אך הרמב"ם במורה נבוכים אומר שרוב מצוות שבין אדם למקום הן גם באמת מצוה לחברו, כי כאשר עוברים על טעמי המצוות רואים שדברים רבים יש בהם תועלת לאנשים אחרים. "בין אדם למקום" פירושו מה שעיקר המצוה, יותר ישיר.

תשובה:

[סטייה: מדוע אין ברכת המצוות על תשובה] ר' לייביש באנטוורפן ערך בערב יום כיפור סעודה שלמה על מדוע אין ברכת המצוות על תשובה, עם

קטע מהבריסקר רב. הכלל של ר' מנהג עזריה מפאנו בשם ר' אברהם אבן עזרא: מצוה שלא ברור מתי היא קורית בפועל, אין מברכים עליה. למשל, אהבת רעים — לפעמים יכול לקחת עשר שנים עד שנעשים חברים. תשובה היא גם מסוג זה — זה תהליך, לא רק מעשה של אמירת "אשמנו".

שיטת הרשב"א:

הרשב"א מביא כמה מצוות שבהן יש או אין ברכה, אך הוא מסיים שאי אפשר לדעת את הטעם, כי עם כל טעם אפשר להעלות מצוה נוספת שדומה ושלא מתאימה לטעם. מסקנתו: בעצם אין אנו יודעים בדיוק על אילו דברים חכמים תיקנו או לא תיקנו ברכה, וצריך רק ללכת אחרי המסורה. ראשונים אחרים כן הציעו סיבות (למשל מצוה התלויה באחרים), אך הרשב"א סובר שאף כלל אחד לא יכול להסביר הכל.

יסוד הברכות — שמחה:

ברכה צריכה להתאים לשמחה. מברכים ברכה בשמחה — "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו" היא שבה בשמחה. לכן: על דברים עצובים אין מברכים (מלבד "ברוך דיון האמת" שהיא ברכה מיוחדת); על מצוה הבאה בעבירה אין מברכים. קושיה על גט: מדוע אין מברכים על גט? תשובה: חכמים פשוט לא תיקנו ברכה על גט — זה לא "כלל" אלא תקנה מעשית.

עיקר ברכת המצוות:

עיקר ברכת המצוות הוא "לתת חשיבות" לכל מצוה. בין אם זה "אשר קדשנו על שופר" או "אהבה רבה" (שהיא ברכה לקריאת שמע בלי לומר "אשר קדשנו") — שניהם נותנים חשיבות למצוה. גם ברכות על אירועים — נותנים חשיבות לאירוע, "מייחדים שם שמים כל הזמן".

הלכה י"ד: מנהג נביאים ומנהג חכמים — אין ברכה

דברי הרמב"ם: "כל דבר שהוא מנהג, אף על פי שהוא מנהג נביאים... כגון נטילת ערבה בשביעי של חג... ואין צריך לומר מנהג חכמים כגון קריאת הלל בראשי חדשים ובחולו של פסח — אין מברכין עליו."

פשט:

על מנהג — אפילו מנהג נביאים — אין מברכים. קל וחומר על מנהג חכמים (כמו הלל בראש חודש).

חידושים:

1. חילוק בין מצוות מדברי סופרים למנהג: הרמב"ם מחלק בין מצוות מדברי סופרים (מברכים) למנהג (אין מברכים). מנהג אינו בגדר מצוות — אין חיוב על האנשים, אלא מנהג שיקרה.

2. למעשה אנו כן אומרים ברכה על הלל בראש חודש — כי הרא"ש, תוספות, ופוסקים אחרים חולקים על הרמב"ם, והרמ"א פוסק שמברכים כן על מנהג.

3. אך על הושענא רבה (הקפות הבימה) אין מברכים — אפילו לפי אלו שמברכים על מנהג.

הלכה ט"ו: ספק ברכות

דברי הרמב"ם: "כל דבר שיסתפק לך אם מברכין עליו אם לאו — עושה אותה בלא ברכה."

פשט:

אם לא יודעים אם צריך ברכה, עושים את המצוה בלי ברכה.

חידושים:

1. לכאורה אפשר לחשוב: "על כל מצוה אני מברך" — אך הרמב"ם אומר לא: אם אינך יודע, אינך מברך.

2. הטעם הפשוט שאומרים הוא "ספק ברכות להקל" — אך הרמב"ם לא אמר זאת במפורש. הרמב"ם סובר שכאשר יש ספק אסור לברך את הברכה.

3. הרמב"ם אינו מוכן לומר ברכה "בלא שם ומלכות" כפשרה.

5. **כיצד זה מתאים לסוף פרק י':** הרמב"ם אמר בסוף פרק י' שזה דבר נפלא לברך ולהודות לקב"ה כל יום. וכאן הוא אומר להיזהר מברכות מיותרות — נראה כסתירה. **תירוץ:** אין כאן סתירה — **ברכות הצריכות** צריך לעשות. **ברכה שאינה צריכה** — שלעולם אינה נחוצה — צריך להיזהר ממנה.

מעבר לפרק י"ז — "ברוך רחמנא דסייען"

חידושים:

1. **ברוך רחמנא דסייען** — **ברכה בלי שם ומלכות בסיום פרק:** שיטת הרמב"ם היא שכאשר מסיימים פרק לימוד, לא צריך לברך ברכת התורה פורמלית עם שם ומלכות, אלא לומר **"ברוך רחמנא דסייען"** — ברכה בלי שם ומלכות. זה **שלא כדעת רבי יצחק** (שסובר אולי שצריך ברכה פורמלית).

2. **מושג "ברוך רחמנא בגמרא:** בגמרא מוצאים הרבה ברכות מסוג "ברוך רחמנא" — אלו ברכות הודיה בלי שם ומלכות, שאומרים בהזדמנויות שונות. זו צורה לגיטימית של הכרת תודה להקב"ה בלי חשש ברכה לבטלה.

3. **דוגמאות מעשיות:** הבעלזער רב אמר "ברוך השם" בהזדמנות מסוימת, ודוגמה מודרנית של מכשיר ברכב שמזכיר לא לשכוח ילד — אומרים "ברוך השם" על כך. כל זה בלי שם ומלכות, וזו הדרך שבה אפשר להרבות בהודיה בלי חשש ברכה שאינה צריכה.

הערה על סגנון הרמב"ם בהלכות ברכות

סגנון הרמב"ם **בהלכות ברכות** הוא **מסודר מאוד** אך **מעניין** — הוא מפורט, אך הוא **לא ממש הולך מכלל אל פרט**. הוא מביא גדרים הלכתיים אך לא תמיד עם כללים ברורים.

הלכה ט"ז: ברכה שאינה צריכה / ירבה בברכות הצריכות

דברי הרמב"ם: "לעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה... ירבה בברכות הצריכות" — כמו שדוד המלך אומר **"בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד"**.

פשט:

הרמב"ם קובע איזון — מצד אחד לא לברך ברכות לבטלה, מהצד השני להרבות בברכות שצריך לברך.

חידושים:

1. **לסיים ספר ברכות במסר חיובי:** הרמב"ם רוצה לסיים הלכות ברכות באותו אופן שסיים פרק י' — בנימה חיובית. כאשר אדם מסיים ללמוד ספר ברכות, לא ילך עם תחושה שברכות הן "דבר מפחיד" שבו צריך תמיד לדאוג שמא מברכים יותר מדי. להיפך — ברכות הן **דבר טוב** שצריך לעשות יותר. הרמב"ם רוצה שהלומד יצא בשמחה של ברכות.

2. **מה פירוש "ברכות הצריכות" לעומת "ברכה שאינה צריכה":** "ברכות הצריכות" פירושו כל פעם שמגיע מצב שבו ברכה קבועה — כמו מריחים ריח (ברכת הריח), אוכלים (ברכת הנהנין), קובעים מזווה — זו ברכה הצריכה, וזאת צריך לעשות כל פעם. אך "ברכה שאינה צריכה" — כמו ספק ברכות, או ברכות שאין חיוב — זאת לא צריך לעולם לעשות. אפילו הלל בחול המועד פסח, שהוא רק מנהג, לא צריך לברך עליו (ספק ברכות להקל).

3. **"ירבה" לא פירושו סתם לעשות יותר** — אלא **כאשר צריך:** לשון הרמב"ם "ירבה בברכות הצריכות" לא פירושו שצריך להרבות ברכות באופן מלאכותי. פירושו שכאשר מגיע מצב שבו ברכה צריכה, יש לעשות זאת בשמחה ולא להימנע.

4. **הפסוק "בכל יום אברכך" — ואהללה:** כל הברכות הן סוג של "אהללה" — הודיה ושבח להקב"ה. זהו אופי ברכות הצריכות.

תמלול מלא

רמב"ם הלכות ברכות פרק י"א — ברכת המצות

פתיחה: הודעה לגבי הקמפיין

אנחנו לומדים רמב"ם, הלכות ברכות בספר אהבה, אנחנו מחזיקים עכשיו בפרק האחד עשר, פרק י"א, והולכים לדבר על הסוגיה של ברכת המצות. וכשמדברים כבר על מצוות ועל ברכות, צריך לתת ברכה על כל היהודים היקרים שקיימו את המצווה של תלמוד תורה דרבים, שעוזרים להגדיל תורה ולהאדירה, שנתנו כסף לקמפיין שלנו כדי שנוכל להמשיך עם השיעורים, עם עוד הרבה שיעורים שמבארים את התורה ליהודים.

והיהודים שעדיין לא התקשרו שיתעוררו, כדי שיוכלו להמשיך את השיעור, ולהפיץ תורה, ולקחת את זה לרמה הבאה, לשפר את השיעור וכן הלה. וצריך להודות לראש וראשון של הקמפיין שמשווה את כל התרומות, הספונסר, הרבני הנגיד ר' יואל ורצברגר, שמשווה כל נדבה. ממילא, מי שכבר מזמן יש לו תאוה לחלץ כסף מנגיד עבור תורה, יש לו עכשיו הזדמנות. אתה נותן חמשת אלפים דולר, זה רק יגרום לספונסר החשוב שלנו לתת עוד חמשת אלפים דולר כנגדו, אז הכסף שלך מוכפל, והזכות תעמוד לכולכם, וגדולי זכות התורה להשפיע את כל הדברים הטובים.

הקדמה: סוגי הברכות שכבר למדנו

אומר הרמב"ם, כן, כבר למדנו על סוגים שונים של ברכות. הברכה החשובה ביותר לכאורה היא המצווה דאורייתא של ברכת המזון, כל שאר הברכות הן מדרבנן. כבר למדנו את כל סוגי ברכות הפירות, ברכות הנהנין, כמו גם מהנאות שאינן אכילה. ואחר כך למדנו סוגים שונים אחרים של ברכות, חלק מהן כן כשרואים דבר מעניין, או כשרואים משהו שמעורר שבח והודאה,

דבר יפה, או צרות של ישראל, כל הדברים האלה כמו שלמדנו אתמול, סוגים שונים של תפילות, הודאות וברכות, שהכל תחת גדר אחד.

עכשיו הולכים ללמוד עוד סוג ברכות שעדיין לא הזכרנו, זה נקרא ברכת המצוות, תקנת חכמים. כשעושים מצווה צריך לעשות לפני כן ברכה, להודות להקב"ה על המצווה.

שיטת הרמב"ם שכל הברכות הן מדרבנן

הרמב"ם, לפני ההלכה הראשונה, אומר הרמב"ם, סתם שאלה שנכנסת כאן, הוא אומר סתם, הוא כבר אמר, הרמב"ם כבר אמר בתחילת הלכות ברכות, הוא אומר שיש שלושה סוגי ברכות, ואחד מהם הוא ברכת המצוות, והוא אומר שכל הברכות הן תקנת חכמים. עכשיו הוא מתחיל לומר שהוא הולך לומר הלכות ברכת המצוות, מה אפשר לומר.

בהלכות תלמוד תורה הזכיר הרמב"ם ברכת התורה? לא. אבל על כל פנים, בטוח שהרמב"ם לא קיבל כמו שמסויימים מקבלים שברכת התורה היא דאורייתא, כי הגמרא אומרת שזה קל וחומר, מה אם ברכת המזון היא ברכת... רואים מהרמב"ם שהוא מקבל שכל הברכות הן מדרבנן, גם ברכת המצוות.

הלכה א': כללי נוסח הברכות — פותח וחותם בברוך

אומר הרמב"ם, **"כל הברכות כולן"**, קודם הוא מתחיל, לפני שהוא הולך לברכת המצוות הוא עוד מתחיל עם הקדמה מעניינת. כן, בקטגוריות של ברכות חישבנו לנו את זה. עכשיו הוא הולך לומר הלכות איך עושים את ברכת המצוות. אז קודם הוא אומר הלכה מסוימת, הלכה כללית של ברכות, האם מתחילים עם ברוך, האם חותמים עם ברוך, זה גם נוגע לברכת המצוות, זה גם נוגע לכל המצוות, אז זה נכנס כאן.

או הרואה אילנות, "דרך שבח והודאה, שיש מהן שפותח בברוך ואינו חותם". יש מהן שפותח בברוך ואינו חותם, כמו "עושה מעשה בראשית", כן, "ברוך שככה לו בעולמו". "ויש מהן שחותם בברוך ואינו פותח", מתחילים עם משהו אחר ומסיימים עם ברוך. למשל, כמו תפילת הדרך שהרמב"ם אמר, לא מתחילים עם ברוך, מתחילים עם "הי רצון" ומסיימים עם ברוך.

דובר 2: הנוסח של הרמב"ם בכלל לא היה שום ברוך, אבל מה מסתיים עם ברוך ולא מתחיל? כאן, ה"הי רצון" למשל, לא, זה גם השני... מסיים עם "ברוך רופא חולים". השני, עוד משהו, מסיים, כן. אני לא רואה את ה"ברוך אתה השם". אנחנו לא רואים אחד. איזה לא פותח ב... לא פותח בברוך ומסיים עם ברוך?

דובר 1: אה, אני אגיד לך, למשל תפילת הגשם, כן? "מוריד הטל", "ברוך אתה השם רוב ברכות". אוקיי, נכון.

מעט מברכות המצוות – ברכת התורה וברכת ספר תורה

"ויש מהן שחותם בברוך ואינו פותח. אלא מעט מברכות המצוות". אה, הדרך שבח והודאה אפילו רוב לא פותח וחותם בברוך. רק איזה מהדרך שבח והודאה כן פותח וחותם? כמה מברכות המצוות הן פותח וחותם, כמו למשל ברכת התורה. אה, "כגון ברכת התורה". רוב דרך שבח והודאה לא חותם ופותח. אבל יש כן את ברכות המצוות, ברכת התורה, שאומרים "ברוך אתה השם", "ברוך אתה השם", או "מעט מברכות המצוות".

דובר 2: איזה ברכת המצוות יש להן שתיהן? לא יודע. "אשר קדשנו במצוותיו וציונו". איזה ברכת המצוות יש לה פעמיים "ברוך"? כן, ברכת התורה. "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר בחר בנו". כגון, הוא אומר מיד כגון ברכת התורה. אה, ברכת התורה. וברכת ספר תורה. ספר תורה? ברכת ספר תורה. אה, זה דבר מאוד מעניין. מה זה אומר? תמיד כשקוראים תורה.

דובר 1: לא, הוא אולי התכוון שיש ברכה אחרת שאומרים על ספר התורה, "אשר נתן לנו תורת אמת". זה לא אותה כמו שאומרים ב... יש ברכת ברכת התורה שאומרים רק על ספר התורה? לא שאני יודע. "אשר נתן לנו תורת אמת", כשמישהו התברך אומרים את זה.

דובר 2: אהא, נכון. הברכה השנייה היא על ספר תורה. אבל זה לא המשך. הראשונה יש "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", והברכה התורה האחרת גם יש "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר נתן לנו תורת אמת". שתיהן. אוקיי, יכול להיות שהיה לו נוסח אחר באחת משתי הברכות? "אשר נתן לנו" היא שתיהן אמת, אבל כשאתה אומר את זה על ספר התורה, אתה יכול גם לומר את זה בבוקר, אבל גם הברכה הראשונה יש לה שתיהן. הברכה האחרונה יש לה את "והערב נא" להמשך. נכון.

דובר 1: כגון מה עוד יש לו שני "ברוך"? "קברי ישראל". כגון "רואה קברי ישראל".

דובר 2: לא עולה לי... אני הולך כך, למדנו עכשיו שיש שני סוגי ברכות. נכון, מזה יש שבח והודאה. מברכות המצוות, רוב מהן אינן פותח וחותם, חוץ... חוץ איך הוא אומר, ברכת התורה למשל. כגון ברכת שבח והודאה, רוב מהן אינן פותח וחותם, חוץ מהמשל של קברי ישראל. והן כך כי קברי ישראל היא ממש לא שבח והודאה, אבל הוא שם את זה תחת הקטגוריה. זו מחיה המתים, זה איזה צידוק הדין. אתה אומר שזו איזו ברכה למתים, איזו נטילת רשות מן המתים. אבל הרמב"ם שם את זה בכלל דרך שבח והודאה. זה שבח. "דיין אמת" הוא גם שבח. צידוק הדין הוא לצדק, אבל זה משבח את רבונו של עולם. אהא, אז כשאתה אומר "ברוך דיין אמת" זה גם דרך שבח והודאה. לא הודאה, אבל שבח. סוג של הודאה. כן, כשם שחייבים לברך על הרעה... הודאה היא שבח. "כמודיך ה' אלוקינו". כן.

כלל: שאר ברכת המצוות – פותח בברוך ואינו חותם

אבל שאר ברכת המצוות... אבל שאר ברכות המצוות מגיעים לכלל. כל שאר ברכות המצוות פותח בהן בברוך ואינו חותם. מתחילים עם ברוך,

כן, אז ההלכה הראשונה מדבר הרמב"ם על הנוסח של ברכות שונות, איך מתחילים ומסיימים. אומר הרמב"ם, "כל הברכות כולן פותחין בהן בברוך וחותמין בהן בברוך". כל הברכות מתחילים עם ברוך ומסיימים, למשל כמו "ברוך... אשר ברא עולם", ומסיימים "ברוך... מלך העולם".

ברכה הסמוכה לחברתה

"חוץ מברכה אחרונה של קריאת שמע", הברכה האחרונה לפני קריאת שמע מתחילים עם "אהבה רבה", לא מתחילים עם הנוסח של ברוך, רק מסיימים עם "ברוך הבוחר בעמו ישראל באהבה", אחרת מאשר למשל "יוצר אור" שמתחילים עם "יוצר אור" ומסיימים עם "יוצר המאורות".

דובר 2: ברכה אחרונה, האהבה... למה לא אהבה? אהבה רבה מתחילים עדיין עם ברוך.

דובר 1: כן, אבל זה לכאורה פשוט, כי... אה, ברכה הסמוכה לחברתה. אה, אוקיי. ברכה אחרונה של קריאת שמע, הברכה האחרונה מכוונת לברכה שאחרי קריאת שמע. הברכה האחרונה, הברכה שאחרי קריאת שמע, מתחילה עם "אמת ויציב" ומסיימים עם "ברוך אתה ה' גאל ישראל".

וכמו שר' יצחק אומר נכון, שאהבה רבה היא גם כך, אבל עכשיו יש עוד סיבה. אומר הרמב"ם, "ברכה הסמוכה לחברתה". ברכה שבאה מיד אחרי האחרת, פשוט שהברכה שאמרנו עכשיו היא כאילו גם ההקדמה. כן, "יוצר אור ובורא חושך" היא המשך.

ברכה היא בכלל כמו נאום. מתחילים, מתחילים "ברוך אתה ה'", ומסיימים גם "ברוך אתה ה'". כי כבר אמרנו "ברוך אתה ה'" באמצע קודם. זו כבר ברכה הסמוכה לחברתה. יש ברכות שזה לא כך, למשל ברכות השחר, מי שלא אומר כמו הרמב"ם, אומרים הרבה מאוד פעמים "ברוך", "ברוך", "ברוך" "ברוך", או בברכות התורה שהרמב"ם הולך למנות.

ברכות קצרות – ברכת הפירות והודאה וברכת המצוות

לשון הרמב"ם היא קצת אחרת, שנראה עכשיו. "ברכת הפירות והודאה", כל ברכות הנהנין שמנינו הן גם ברכות קצרות שלא מסתיימות, כי "קצרה כפי שקבעו חכמים" – זה לא מספיק ארוך להכניס שני ברוכים בכלל. וברכות עשיות המצוות גם אין להן ברוך.

דיון: למה ברכות ארוכות יש להן שני "ברוך"

דובר 2: יש מישהו שבא אליי פעם ויכול היה לומר שברכה כוללת יש לה רק ברוך אחד, מלבד הברכה של תפילה שיש לה שני ברוכים. באמת זה יוצא כך.

דובר 1: לא, אני אומר שזה יוצא כך זה גם לכאורה מחובר שזה יוצא כך כשיש תפילה באמצע. אז זה מאוד מתאים. מודים להקב"ה, אומרים "ברוך", ומתחילים למנות את שבחו, ומסיימים שוב כמו שמסיימים פתיחה. אבל למשל ברכת הפירות, זה לא... אפילו "בורא נפשות", שעשינו באמצע נוסח, "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי", הכנסנו מספיק מילים שיש מקום לשני ברוכים. אי אפשר לעשות "ברוך אתה ה' המוציא לחם מן הארץ ברוך". זה לא שייך.

דובר 2: נכון, זו ברכה ארוכה, ואני מודה לך שהארוכה מכוונת שיש חתימה בברוך. פשוט שיש חתימה. זה נכון. אי אפשר לעשות סנס לומר "ברוך" פעמיים. אומרים "על כל מה שבראת". ה"על כל מה שבראת" היא דווקא מה שעושה שיש חתימה בברוך. עוד סיבה למה יכולה להיות חתימה בברוך. אני יודע, יש מקום אחר ברמב"ם ש... כן, שמעתי פעם שנאמר שבדרך כלל ה... אולי הוא מכוון לברכות, רוב הברכות שהחכמים עשו, זה כך, כן? אני מתכוון, תחשוב קידוש, הבדלה, כל אלה הן כך, הן מתחילות עם ברוך ומסיימות עם ברוך. יש הרבה ברכות. אני חושב שזה ממש רוב שאנחנו סופרים על הידיים רוב הוא כך.

ברכות דרך שבח והודאה – פותח בלא חותם, חותם בלא פותח

אומר הרמב"ם כך, "ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודאה", הברכות שמנינו עכשיו בפרק האחרון, כל הברכות האלה כמו הרואה קברים

שבשפה של היום, בשפה הישיבתית קוראים לזה מצווה שהיא חובה, מצווה חיובית, ומצווה שאם מגיע נסיבה מסוימת צריך לקיים את המצווה, צריך לעשות את זה באופן מסוים, מצווה קיומית.

אומר הרמב"ם כך, **יש מצות עשה שהאדם חייב**, לאו תעשה הוא בגדר אחר, לאו תעשה מכון תמיד לא לעשות, ומצות עשה יש שני מיני כן לעשות.

הרמב"ם בספר האהבה מדבר כמעט רק על מצות עשה, הוא כמעט לא מדבר על לאו תעשה בכלל.

אומר הרמב"ם, **יש מצות עשה שהאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה**. הוא צריך להשתדל ולרדוף, או כמו למשל לרדוף, הרמב"ם כבר אמר לנו שנרדף אמרנו שצריך לרוץ, אבל צריך להשתדל, לרדוף.

דובר 2:

לא, אני אומר שלהשתדל ולרדוף יש גם הלכות. אני לא יודע איך הרמב"ם אומר למשל את זה שאדם צריך להפקיר כמות מסוימת של כסף למצווה או מסוים... הרמב"ם לא מביא את זה.

דובר 1:

לא, אני אומר שהרמב"ם כן יש, ונלמד את זה אחרי סוף הלכות תפילין, אני מתכוון בפרקים המאוחרים יותר. שם כתוב שיש דברים שלא צריך לדבר. מה שמתכוונים כפשוטו, צריך ללכת ל... כן, אני אומר, קודם למשל להתרחץ לפני התפילה היו לנו כללים, כמה מייל צריך ללכת אחורה, קדימה... אבל בדיוק על אותו דבר יש כלל, על דברים אחרים אין כל כך כלל. אבל על כל פנים, צריך להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה. מתכוונים יותר כמו... אתה צריך לעשות את זה, כגון... **צריך להתכוון אמרתי יותר מאתה צריך לעשות, אתה צריך להיות בעל רצועה לתפילין, לא רק אם יש לך תפילין צריך לשים אותן, אתה צריך גם לראות שיהיה לך תפילין. לך כתוב, לך קנה, לך תברר את זה. שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה, כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר.**

תרגום לעברית

שכל הדברים האלה אינם פשוט, אלא אם יש לך תפילין צריך אתה להניח תפילין, אבל התורה אומרת שתניח תפילין, התורה אומרת שתעשה סוכה, התורה לא התכוונה לומר שפתאום תמצא את עצמך עם תפילין. אף אחד לא... תפילין לא צומחים. כשהתורה אמרה שצריך להניח תפילין הרי פשוט שחלק מזה הוא שצריך לעשות תפילין, זה מה שנדרש מיהודי, זו המצווה. צריך להיות לולב, צריך ללכת לקנות ולחתוך לולב, כי אחרת לא היו מקיימים את זה לעולם. שופר. **ואלו נקראין חובה**, פירוש חובה, תמיד כשכתוב המילה חייב, כי החובה פירושה משהו **שאדם חייב על כל פנים לעשותם**. זו המילה על כל פנים, בכל אופן הוא מתכוון, איך שלא תהיה צריך אתה לעשות השתדלות להשיג תפילין ולהיות לך לולב וכן הלאה.

אבל יש מצוות שאינן חובה, אינה חובה, **אלא דומה לרשות, כגון מזוזה ומעקה**. מזוזה או מעקה דומה לרשות. למה? במה זה רשות? **שאינו חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה**. אדם אין לו חיוב לגור דווקא בסוג בית כזה שחייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה, **אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב**. אם רוצה הוא כל חייו לגור בבית שאינו חייב במזוזה, מקום שאינו חייב במזוזה כמו אוהל או ספינה, אונייה או אוהל, יכול הוא לגור שם. **וכן אינו חייב לבנות בית... אותו דבר עם מעקה**. קודם מזוזה, מזוזה חייבת רק סוג בית מסוים, אבל אין חובה לגור בסוג בית ספציפי.

אותו דבר עם מעקה, מעקה הוא חיוב לאחר שיש בית, **אבל אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה**. זה החילוק בין תפילין או לולב. אבל אם יש גג, במציאות כן הוא מדבר על זה. טוב מאוד.

דובר 2:

רגע, בוא נעוד... בוא נעוד... נחזור על הרמב"ם עצמו, כן? כן? כן? זה מעניין. זה דבר מעניין. **"וכל מצוות עשה שבין אדם לקדוש ברוך הוא"**.

אבל בתחילה ובחתימה אין ברוך.

זו הקדמה לברכות המצוות. זה מעניין, כי זה יותר מהקדמה לברכות המצוות, זו הלכה כללית שנוגעת להלכות ברכות. לכאורה זה גם הסיום לפרק הקודם. ראיתי את זה ברמב"ם, ראיתי שהדבר לא כל כך פשוט.

פרק יא: ברכת המצוות — חילוק בין מצוות חיוביות ומצוות קיומיות

הלכה א' (המשך) — פותח וחותם בברכות

דובר 1:

מה זה אומר? כי קברי ישראל היא ממש לא שבח והודאה, אבל הוא שם את זה תחת הקטגוריה.

זה ברוך דיין האמת, זה צידוק הדין, אתה אומר שזו ברכה למתים, זו נטילת רשות מן המתים, והרמב"ם שם את זה בכלל דרך שבח והודאה.

זה שבח, ברוך דיין האמת הוא גם שבח. זה צידוק הדין, זה לצדק, אבל זה לא שבח לרבנו של עולם.

אהא, אז ברוך דיין האמת הוא גם דרך שבח והודאה. לא הודאה, אבל שבח, סוג של הודאה. כן, כשם שחייב אדם לברך על הרעה, כן. הודאה היא מודה על האמת, כן.

אבל שאר ברכות המצוות כולם, כל שאר ברכות המצוות, פותחין בברוך ואין חותמין. מתחילים עם ברוך, בהתחלה, ובחתימה אין ברוך. אז, זו הקדמה לברכות המצוות. זה מעניין, כי זה יותר מהקדמה לברכות המצוות, זו הלכה כללית בהלכות ברכות.

לכאורה זה גם הסיום לפרק הקודם. אבל הרמב"ם אומר שזה לא פותח וחותם, כי לא כל הדברים הקודמים. על זה אומר הרמב"ם בטח לא אולי צריך לדעת לחבר את זה יחד.

דובר 2:

למה בעצם? לא יודע. וקברי ישראל באה עם שניהם, אבל סתם שהחיינו לא באה. צריך להבין.

דובר 1:

לא, צריך לדעת. לכאורה התשובה המאוד מעשית, גשמית היא שלא אותו חכם עשה כל ברכה. אבל צריך אבל כן לדעת, אם יש עיקרון, פרינציפ של לומר פותח וחותם, כמו שנראה ברמב"ם שזו הלכתחילה, כשאפשר לעשות פותח וחותם, צריך לדעת אילו חכמים תיקנו כך.

למשל ברכת שמונה עשרה גם לא חותם ופותח.

דובר 2:

כן, מתחילים עם נוסח.

דובר 1:

אה, כל אחת היא ברכה בפני עצמה. הרמב"ם אומר שהוא סופר סתם את כל הברכות, רובא דרובא זה באמת לא חותם ופותח, כי יש לך את כל שמונה עשרה, כל ברכות המצוות, ברכות הנהנין. אז, יהיה שהוא מתחיל כל הברכות כולן. המקום היחיד הוא רק כמו שאתה אומר, שכך זה צריך להיות. כל האחרים הם, כלומר כשהשעון הוא עשר אז כל בחור בישיבה אפילו אם זה ליידיג, כי עכשיו זה זמן, כי כך זה הדרך הנכונה איך זה צריך להיות.

דובר 2:

לא, הצורה היא כזו שזה מחלל חברותא, זה לא עושה סנס. אתה יכול אפילו לומר שיוצאים עם הברכה הקודמת, זה כאילו נקראת שפתיו וכו'. אוקיי.

הלכה ב' — חילוק בין מצוות חיוביות ומצוות קיומיות

דובר 1:

טוב, עכשיו הולכים ללמוד. אומר הרמב"ם הלכה ב', הלכה מאוד מעניינת. הרמב"ם הולך לומר לנו כאן כלל, מלמעלה זה לא ממש כל כך מחובר לברכה, ואם למישהו יש פשט טוב יותר איך זה נכנס כאן לברכה, אדרבה, אני מוכן לשמוע פשט. הרמב"ם אומר כאן גדר גדול יפה של, יש מצוות

לא, הדברים מעניינים, למשל כי אתה יכול לחשוב כך. קריאת שמע הרי בטוח שזו גם מצווה שאדם חייב להשתדל. אבל אם אדם טרוד או בדרך, הוא פטור. אני מתכוון לומר, אם לאדם תמיד מצב כזה, אדם שתמיד חולה מעיים, הוא פטור מגדרים אחרים שזה יותר כמו חולה שפטור, או שהוא לא נכנס? אדם שוכב תמיד במקום הזוהם, הוא גר בבית שהוא מקום הזוהם, הוא תמיד פטור מתפילה? האם הוא נפטר, כמו זה שגר באוהל שנפטר ממזוזה? זה לא אותו סוג דבר, כי בא חיוב.

ברכת המצוות: חילוק בין חובה לרשות, ונוסח הברכה על מצוות דרבנן

המשך: חילוק בין מצוות חובה ומצוות רשות

דובר 1:

אבל אם אדם עצוב או בא מן הדרך, הפשט... לא, אני מתכוון לומר, אם לאדם תמיד מצב כזה, אדם שתמיד חולה מעיים, הוא פטור מ... זה גדר אחר, כי זה יותר כמו חולה שפטור, או שהוא לא נכנס. אדם ששוכב תמיד במקום מטונף, הוא גר בבית שתמיד פטור מתפילה. האם הוא נפטר? כמו זה שגר באוהל שנפטר ממזוזה? זה לא אותו סוג דבר. כי בא חיוב, אבל יש לו אולי אונס, אולי פטור. יכול להיות שיש לו חיוב לא לגור במקום כזה. עד כמה? עד כמה? זה תלוי בדיוק כמה הוא צריך לברוח. זה קצת אונס, או פטור, וכדומה. זה לא... זה יותר דבר בסיסי. יש שני סוגי מצוות.

אבל מסתבר שאפשר לחשוב שעושים ברכה רק על החובה. כמו שעשית את הסנס, צריך להיות לא, עושים על שניהם. אבל החילוק ביניהם אינו סתם פרקטי, כי אדם צריך חתונה כדי להיות לו ילדים. זה לא למשל פריה ורביה, שאם יש לו אישה וזה מסתדר לו. לא, זו מצווה שהוא צריך ללכת להיות לו ילדים.

יש קטגוריה שלישית של מצוות שהרמב"ם מונה, שדיברנו על המלחמות. יש שני סוגי מצוות, שהוא קורא מצוות... אני לא זוכר מה הלשון שלו שם, כבר שכחתי. הכרחיות שם? הכרחיות עם מידות. כדי להיות יהודי ואדם נורמלי צריך. יכול להיות אולי אדם מוזר כזה שאין לו חתונה, או שאין לו מצוות קידושין, אין לו אולי חיוב חתונה, או דברים אחרים. יכול... אפילו מעקה, אני מתכוון, מזוזה הוא מונה באחת המצוות. אדם נורמלי יש לו בית עם מזוזה.

למה זו שאלה? זה שהתורה מציגה את התמונה שכך שייך חיים, זה עדיין לא עושה את זה למצווה, אבל אתה כן יכול לומר שהתורה רוצה שתעשה את זה. בכל מקרה, לא, אתה לא יכול לומר. אדם היה יכול לחשוב שהתורה אומרת מחויבים במזוזה, והפשט הוא שזה הבית שהתורה מצפה. אבל לא אומרים את זה. לא, אתה יכול לגור באוהל. התורה מדברת רק על מקום שאתה כן מחויב במזוזה.

מה שלא נכנס כאן, אני לא יודע למה הוא יהיה כאן... החילוק של רשות וחובה הוא רק שלא צריך לרדוף אחריו. אבל אם יש את ההזדמנות, אם יש את ההיכר תמצא, אז כן מחויבים. זה משהו המילה. אוקיי, מחיים.

הלכה ג: ברכות על מצוות דרבנן — נוסח "וצוננו"

דובר 1:

כל המצוות הן מדברי סופרים. כל המצוות הן מדברי חכמים. הרמב"ם כשהוא מדבר מצוות אומר הרבה פעמים "מדברי סופרים". הוא לא קורא להם "סופרים" בכלל, חכמים הוא לא קורא "סופרים". אבל כשהוא רוצה לחזור על משהו ממאמר חכמים, אומר "חכמים". הוא לא קורא להם "סופרים". אבל מצוות מדברי סופרים. יכול להיות כי הם כתבו את המצוות, זו המילה "סופרים". כן, כן, אני זוכר בגמרא, "חביבין עלי דברי סופרים", "דברי סופרים צריכין חיזוק". כן, מצוות מדרבנן.

כל המצוות הן מדברי סופרים, ובזה יש גם כן חילוק: יש מצווה שהיא חובה מדבריהם, כגון מקרא מגילה והדלקת נר שבת והדלקת נר חנוכה, שזו חובה מדבריהם, שחייב אדם לעשותה, ויש מצווה שאינה חובה, כגון עירוב ונטילת ידיים. שאם לא רצה לערב או לא רצה לאכול פת, אינו חייב.

כל מצווה, אה... הוא לא אומר לנו שיש שני גדרים, יש בין אדם... הוא לא אומר לנו שההיפך מזה הוא בין אדם לחברו.

דובר 1:

לא, בימי הרמב"ם היה כבר... אה, כתוב מצוות שבין אדם לחברו, כן, כתוב. בין אדם למקום ובין אדם לחברו. "וכל מצוות עשה שבין אדם לקדוש ברוך הוא, בין מצווה שהיא חובה בין מצווה שאינה חובה", כלומר למשל מזוזה היא מצווה שבין אדם לקדוש ברוך הוא, בניגוד למעקה שהיא בין אדם לחברו.

אוקיי, אבל... אבל הוא אומר שהמצוות שבין אדם לקדוש ברוך הוא, בין תפילין, או דבר כמו מזוזה, כשעושים את זה, "מברך עליו קודם לעשייתה ברכה", לפני שעושים את המצווה, לפני עשיית המצווה.

דובר 2:

אז כל ההקדמה היא כמו שחשבת שעכשיו יבוא חילוק בין שני הסוגים, אבל בא חילוק שאינו. לא. שניהם, שתי הקטגוריות דומות ששתיהן יש להן ברכה. אכן מעניין. כן.

דובר 1:

אדם היה יכול לחשוב שרק מה שמחויבים להשתדל ולרדוף שצריך להיות, שם תהיה ברכה. כך היה אפשר אולי, אולי זה לאפוקי, הרמב"ם רוצה כאן לאפוקי משיטה כזו, או אדם היה יכול לחשוב כך. אבל אני גם לא רואה ברור למה.

דיון: למה מביא הרמב"ם את החילוק הזה כאן?

דובר 2:

אולי הוא מתכוון למשהו, כתוב איפשהו לשון שיש מצוות שהן חובה והאחרות דומות לרשות? אתה אומר שיש לשון, אולי יש לשון שיעזור יותר להבין מה הוא מתכוון מהדיוק. שאינה חובה, כן. אולי יש אולי מקום שכתוב שזו רשות, וצריך ממילא חובה לפני שאני מיד מחויב בהן. יש דברים שכתוב שזו רשות. אולי הרמב"ם לא מתכוון לשטויות. אני זוכר לשון כזו שכתוב חובה או רשות. הרמב"ם אומר הרי שטויות, אם היה כתוב רשות, לא עושים ברכה. משהו כזה, מבין מה אני מתכוון? אני לא יודע איפה כתוב לשון כזו על איזה דבר שזו רשות או חובה להיפך. לא ברור מה הוא רוצה כאן מכל העניין הזה.

דובר 1:

לא, לי לא ברור. לא, מה שאתה אומר טוב מאוד, פשוט. אבל מה השאלה היא רק איפה זה נכנס כאן, נכון?

לא, ההלכה חשובה מאוד לדעת, אדם יכול לחשוב על מצווה מסוימת, זה בגדר הזה או בגדר הזה. למשל, אם מישוה... למשל סוכה היא מאוד נוגעת. אם מישוה לא אוכל שיעור, הוא יאמר... אדם יכול לחשוב שסוכה היא מצווה שאינה חובה, אבל למעשה הרמב"ם פוסק שהלילה הראשון הוא כן חובה, כן? למשל. זה לא נוגע, אבל אני אומר לך זה חשוב לאנשים להבין את הגדר. את הרמב"ם אפשר להבין, שייבנו אותו, כי זה חשוב בחיים ובתורה. אבל בדיוק למה הוא שם את זה כאן כל כך חשוב...

דובר 2:

מישהו היה חושב שמחויבים ללכת לקנות בית לעשות מעקה? תראה, בדוגמה לא, אבל בטוח שיש מצוות שאינן חובה שאפשר כן לחשוב כך או כך. למשל בגד שיעשו עליו ציצית, אדם כן יחשוב, הרי קל מאוד לקנות דבר כזה, למה לא אקנה בגד...

דובר 1:

הם למדו אכן בסוף ציצית שיש גדר שלישי של מצוות שהסדר הרגיל הוא שהולכים להיות. סדר רגיל של אדם הולך עם בגד. אבל מה זה אומר? זה עדיין לא מצווה חיובית מדאורייתא. זו לא חובה מדאורייתא, זו חובה מדרבנן, או מה שזה. יש עניין לדבר מה זה.

הרמב"ן הולך יותר, הרמב"ן רוצה למצוא איך בתורה עצמה רואים את המצווה, כמו למשל חנוכה או פורים. שיש כללים ופרטים ודברים כאלה, שהרמב"ן, זוכר, אני לא סובר כך. הרמב"ן סובר שכאן יש חיוב, כאילו כן, יש לך חיוב לציית לרבנן, אבל הוא לא עושה "וצונו" על "אשר קדשנו במצוותיו לשמוע דברי חכמים". הוא לא עושה "אשר קדשנו במצוותיו להדליק נר חנוכה", הוא לא עושה על זה. הוא אומר ש"לשמוע דברי חכמים שציונו להדליק נר חנוכה".

דובר 2:

אה, פירוש כזה.

דובר 1:

אום... זה לא אני מתכוון, הפשט הפשוט בגמרא, הגמרא אומרת במסכת שבת "שלא לעשות". אבל זה מעניין, הגמרא אומרת "שלא לעשות", אבל הרמב"ן מביא דווקא את העשה, כי הוא רוצה שתהיה ברכה שמחייבת על מצוות עשה. ש"אשר קדשנו במצוותיו" עולה על המצווה של "אשר יורוך תעשה".

אבל זה יכול להיות. אבל גם הפשט הפשוט בגמרא הוא יותר כך. הגמרא אומרת שעכשיו שהקב"ה ציווה "לא תסור", הפשט הוא כן, כאן יש מצווה להדליק נרות חנוכה. הגמרא כבר נפלה שצריך לדחוס לתוך הברכה.

אני מדמין שאפשר לראות בראשונים, "לא תסור" דינים שצריך תמיד לציית. אני לא יודע מה הפשט של הרמב"ן, אני חושב שצריך לסדר את זה היטב. אני לא יודע מה הפשט, אני צריך להסתכל בפירוש הרמב"ן. אני לא כל כך מסכים, אני לא רואה מה שאתה אומר שכולם מסכימים שזה הפירוש. זה הפירוש שלך.

אתה אומר שהרמב"ן סובר גם שיש חיוב לציית לרבנן, זה חשוב שכל מצווה דרבנן תהיה לה לשון עשה. יש לו טענה, מה בדיוק בנר חנוכה צריך לומר את זה? אבל הרמב"ן סובר שהרבנן צריכים להיות הרבנן, והרמב"ם מסכים עם הרמב"ן שיש דאורייתא לעשות כל מצווה דרבנן. אז, יכול להיות שבכלל אין סתירה.

דובר 2:

אוקיי.

דובר 1:

אוקיי, נמשיך הלאה.

דיון: מה פירוש "אשר קדשנו במצוותיו"?

זה דבר מעניין, כי אפשר אפילו לומר "אשר קדשנו במצוותיו וציונו" אימר ממש הפוך. "אשר קדשנו במצוותיו" פירושו, הקב"ה קידש אותנו מספיק במצוותיו. הוא נתן לנו מצוות מדויקות ואנחנו נהיה קדושים. לא נכנס יותר. "אשר קדשנו במצוותיו" מתפרש כך. אבל כאן טמון משהו ש"אשר קדשנו במצוותיו" קידש אותנו בכל המצוות, וזו גם אחת המצוות לציית לחכמים. וזה גם קשה מאוד לומר, שכאילו זו הזדהות לחכמים, חכמי המגילה או חכמי חנוכה... אבל שתהיה מצווה לציית לחכמים! שזו תהיה מצוות עשה.

דובר 2:

אתה שואל שאלה, אילו חכמים? חכמי הדורות, מי שיש להם את השם חכמים. מה הבעיה? אבל עכשיו, אחרי שהחכמים ציוו, הרי יש מצווה לציית.

דובר 1:

אז כשאביך אומר לך "הבא לי תה", יש מצווה להביא תה לאביך. הסיבה היא בגלל כיבוד אב. יש מצווה להביא תה לאביך, למה לא? אולי צריך להשתמש בלשון כיבוד אב, אבל... אוקיי, זה פרט ב... הקב"ה מעולם לא ציווה להדליק חנוכה.

דובר 2:

ועל כל המצוות האלו מברך תחלה קודם לעשייתן, "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות". אז הרמב"ם נתן לנו הקדמה, שברכת המצוות הן על מצוות דאורייתא ועל מצוות דרבנן, ובשני המקרים אין חילוק אם זו חובה או מצווה שהיא בגדר רשות.

הקושיא: "ואיכן צונו"?

אבל הרמב"ם עומד על הנוסח, כשאנו אומרים "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות", איך אנו יכולים לעשות את הנוסח הזה? "ואיכן צונו"? איפה ציווה אותנו הקב"ה... איך אנו יכולים לומר את המילים "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", עולה על "אלקינו מלך העולם" שהוא ציווה אותנו? הקב"ה לא ציווה, הרבנן ציוו.

תירוץ הרמב"ם: "על פי התורה אשר יורוך"

עונה הרמב"ם, בתורה. הקב"ה כן ציווה אותנו בתורה. איפה? כי בתורה כתוב "על פי התורה אשר יורוך תעשה". שכל מה שהחכמים אומרים לך תעשה. כל מה שבית הדין אומרים לך תעשה. "אשר יורוך תעשה" כתוב הרי מה... מה כתוב לפני ואחרי? בפרשת שופטים כתוב "לא תסור מן הדבר". כן, אוקיי, הרמב"ם מביא "אשר יורוך תעשה" בגדר עשה.

נמצא ענין הדברים ועשייתן מצוה מן התורה. אלו המילים של הפסוק, אשר קדשנו במצוותיו. מה המילים? איך אפשר לומר את המילים? כשאומרים את המילים על הדבר הספציפי. אשר קדשנו במצוותיו שציווה בהן, הוא קידש אותנו במצוותיו שכתוב בתורה, ואחת המצוות היא שהוא ציווה לשמוע מאלו שציוו לקרוא את המגילה.

כך הדבר להדליק נר של חנוכה, וחיוב שאר כל המצוות שבדברי סופרים. זו שיטת הרמב"ם. שלא אחרי שיש מצווה, עכשיו אפשר יהיה לומר אשר קדשנו במצוותיו וציונו על מקרא מגילה. לא, אי אפשר לומר וציונו על מקרא מגילה. צריך להכניס הכל למשפט, להוסיף חלק שלם, ולומר אשר קדשנו במצוותיו וציונו לשמוע מאלו שציוו לקרוא את המגילה. לא כתוב לשון כזו, זה דוחק גדול מאוד.

ניתוח: הבעיה בנוסח

זה מעניין, כי אשר קדשנו במצוותיו וציונו לא מתכוונים כללי, מתכוונים תמיד פרטי. כשאומרים אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעסוק בדברי תורה, לא אומרים כללי, אומרים שהקב"ה ציווה את המצווה. כאן יש משהו פתאום, האשר קדשנו במצוותיו וציונו מדבר משהו אחר. הוא אומר הקב"ה נתן לנו את המצוות על התורה, והתורה... הרמב"ם מכניס משפט באמצע המשפט, הוא מכניס סעיף, הוא מכניס אשר קדשנו במצוותיו וציונו, ואיזו מצווה? מהמצווה של לא תסור, וממילא צריך לשמוע לאלו שציונו.

אני לא יודע, אולי הוא מתכוון לומר וציונו, הוא לא אומר איך הוציונו, איך הוא מפרש את הוציונו. אשר קדשנו במצוותיו וציונו לציית לחכמים, וממילא יש מצווה עכשיו לקרוא את המגילה. לא, לא, הוא לא אומר כך. הוא היה צריך לומר כך, הוא היה צריך לומר כך, הוא לא אומר כך. אשר קדשנו במצוותיו וציונו לשמוע מאלו שציוו. הוציונו, יכול להיות שזה אומר וציונו, זה אומר וציונו. אשר קדשנו במצוותיו לשמוע מאלו... המילים האחרות, להדליק נר חנוכה פירושו, זה המשך של איזה משפט שמתחיל "והחכמים ציוו להדליק נר חנוכה".

"אשר קדשנו במצוותיו" - אה, מעניין. כאילו "אשר קדשנו במצוותיו" שהקב"ה נתן לנו מצוות, והקב"ה הכניס במצוות כלל שיכול להביא עוד מצוות. הוא נתן לנו את המצווה של "לא תסור מן הדבר אשר יורוך", וכך יורוך, נתחייבנו עכשיו במצווה שהחכמים אמרו "להדליק נר חנוכה".

זה הפשט אבל של הברכה. הפשט של הברכה הוא כאילו קיימתי מעשה, לאיזה חכם לציית? לאלו שאמרו "להדליק נר חנוכה". לא, לא יכול להיות שזה הפשט.

שיטת הרמב"ן

אני רואה שהרמב"ן עושה דבר גדול מהפסוק בברכה. אבל זה מה שהוא אומר, כי הרמב"ן מחמיר מאוד, הרמב"ן לא מסכים עם מהלך של כלל כמקור שעושה מצוות. זה אולי הרבנן או אנשים אחרים הסכימו. לא,

אומר הרמב"ם, "לפי שאינו חייב בדבר זה אלא מפני הסכנה". זו מצווה דרבנן, בדיוק כמו לקחת עירוב. כן, בדיוק כמו נטילת ידים בראשונה. הוא מנה קודם עירוב ונטילת ידים. אנחנו עולים על נטילת הידים שהוא רק מנה.

למה אנחנו לא עושים? "לפי שאינו חייב בדבר זה אלא מפני הסכנה". נטילת הידים באחרונה אמר הרמב"ם קודם שנתחייבו בגלל סכנה של מלח סדומית. "ודבר שחייבין בו משום סכנה אין מברכין על עשייתו". זה ענין, גם שם אנחנו לא עושים ברכה.

דוגמה: מסנן את המים

אבל ענין, אוקיי, "וכן כל כיוצא בזה". למשל, "המסנן את המים ואחר כך שותה בלילה". מי שבלילה כשהוא רוצה לשתות, ביום כששותים לא צריך לסנן כי אפשר לבדוק את המים. אבל אם מישהו רוצה לשתות מים בלילה, אדם מחויב, כי יש מצווה של "ונשמרתם מאד לנפשותיכם", כי אדם רוצה לחיות, לסנן את המים שלא נכנס לתוכם איזו יצירה, איזה טפיל.

אז מי שמסנן את המים, "ואחר כך שותה בלילה" ושותה משום סכנת עלוקה כי הוא חושש מטפיל, לא עושים ברכה "אשר קדשנו במצותיו וצונו לסנן את המים", כי אכן יש מצווה כזו, אבל המצווה הפרטית, הקב"ה לא עשה מצווה פרטית כזו. יש מצווה כללית להישמר. "וכן כל כיוצא בזה". אותו דבר הוא נטילת ידים. עיקרון, זה אכן חיוב כי זה "ונשמרתם", אבל "ונשמרתם" הוא... הרמב"ם לא נעשה ברור עם שמירת הנפש, ענף של לא תרצח, כן.

"ונשמרתם מאד לנפשותיכם", אהה. אומר הרמב"ם, לא עושים ברכה. למה? מה שהוא אומר הוא, "דברים שחייבין בו משום סכנה אין מברכין".

קושיא: מעקה הוא גם משום סכנה

אבל מה עם מעקה? מעקה הוא מנה קודם בין הדברים שעושים כן ברכה. אבל הוא כן מנה בין הדברים שעושים ברכה, אבל הקב"ה מנה את זה. אבל זה משום סכנה, זו מצווה משום סכנה, כמו "פן יפול הנופל ממנו".

דובר 2: לא, החילוק הוא כנראה האם זו מצווה פרטית שצוותה על זה או לא?

דובר 1: כן, אבל הם צוותה בתוך ההקשר של להסביר למנות סכנות. מעקה התורה ייחדה את מעקה. נטילת ידים באחרונה, אכן, כן החכמים ייחדו כלאים, שזו מצווה, זו תקנה, אני לא יודע. הם אמרו שיעור כמה שוטפים.

אבל אתה יכול לומר לי על תורה כזו, אבל זה גם לא נכון שהחכמים לא התכוונו לעשות תקנה כזו. החכמים רק אמרו שצריך להתנהג בסכנות, ואם אין סכנה לא צריך באמת לעשות מים אחרונים, כמו שלמדנו לכאורה בשולחן ערוך.

תירוץ: מעקה הוא עבור אחרים, לא לעצמו

אני חושב אבל שיש עוד פשוט, ומעקה הוא מצווה להישמר עבור אחרים מהסכנה, לא לעצמו. אהה. זה לא נפקא מינה לך שיש לך את הפרס של האדם הזה, אבל זה להישמר עבור אחרים.

יכול להיות שמעקה אינו רק מצווה אם מישהו מסתובב, אלא אפילו אם הגג שלך סגור. זה אולי גדר כזה שהתורה עשתה. מה שאין כן במלח סדומית ראינו שבמקום שאין זה לא מצוי.

אבל במעקה יכול להיות, אי אפשר לומר, "אה, בזמנים של היום, למשל, אם אנשים יבנו רצפות רכות מאוד, אה, אין מצוות מעקה". לא, יכול להיות שפעם שיש מצווה, צריך לעשות את זה. זה יותר גדר.

חידוש של חזון איש: מעקה הוא חידוש בשמירה

האמת היא, בוא נגיד שהאמת היא, למדתי פעם על מעקה בהקשר אחר, שהאמת היא שמצוות מעקה — אני לא יודע אם זה התירוץ שאתה מחפש — שהאמת היא שמצוות מעקה אינה סתם שלא תניח לאנשים ליפול מהגג שלך, כי על זה לא היית צריך מצווה. חייב להיות חידוש במצוות מעקה.

כמו שהחזון איש חושב מסביר שם, שהעצם, הוא אומר, אדם עצמו עולה על הגג, הוא יודע שהוא צריך להישמר. אבל אני צריך לעשות גדר על הגג שלי? אל תעלה! או אדם מועד לעולם, אדם צריך להישמר. אז יש כאן חידוש שאתה צריך לעשות גדר.

ראשית, אחרי שהחכמים ציוו... אבל למה לא? אחרי שהחכמים ציוו לקריאת המגילה, אוטומטית יש על זה ציווי מהקב"ה. ואין צורך בחותמת על זה. כשאתה אומר לי, יש מצווה שאתה צריך עכשיו לעשות את הדבר הספציפי שהוא עכשיו ללמוד? לא כתוב בתורה ששתיים עשרה אחר הצהריים בתשפ"ג הוא חייב ללמוד. אז, נניח שאתה צודק.

דובר 1:

אוקיי, אז אני אומר, אבל אנחנו יכולים שהגבאי אזהרה אתה צודק, אבל כשהאב מבקש טובה, שהוא יעשה...

דיון על ברכות המצוות: שיטת הרמב"ם על מצוות דרבנן ומצוות משום סכנה

לחכמים אין את "החותמת" של הקב"ה

דובר 1: לא, לחכמים אין את החותמת של הקב"ה שהם יכולים לעשות מה שהם רוצים עם זה. לחכמים יש ענין לשמור ולעשות. אין צורך בחותמת על זה, אני אומר לך. כשאתה אומר לי, יש לך, יש מצווה שאתה צריך עכשיו לעשות את הדבר הספציפי שאתה לומד עכשיו, לא כתוב בתורה ששתיים עשרה אחר הצהריים בתשפ"ג אתה חייב ללמוד. אז, אתה לא צריך ללמוד.

דובר 2: תן לי להיות עורך. אוקיי.

דובר 1: לא, אני אומר אבל, אפשר כן, אפשר לומר שלגבי עבודה אתה צודק, אבל כשהאב מבקש טובה, אותו דבר שהאב ביקש, זה עכשיו מצווה שאתה צריך לעשות.

אוקיי, בוא נמשיך. אני מסכים שהדבר שאתה אומר, שאולי אתה כן מסכים עם מה שהרמב"ם אומר, שהרמב"ם אינו דעת יחיד, זה לא הרמב"ם. אבל, בסדר, אני לא רוצה להיכנס לזה שהחכמים הם הרמב"ם. אני לא מאמין שכל היהודים מסכימים עם זה. ואתה דווקא יוצא, טוב מאוד, אתה עושה את הרמב"ם, אתה לא עומד. אני לא מסכים.

עיקר שיטת הרמב"ם: אין מצווה פרטית על גרות חנוכה

אבל אתה רואה שהרמב"ם הפריע לו, וזה מאוד הפריע לו דרך החשיבה של הרמב"ם מאוד קונקרטי לגבי מצוות. הרמב"ם לא מאמין שלחכמים יש את החותמת של הקב"ה. הרמב"ם מאמין שיש מצווה נוספת לשמור ולעשות, כי זו אכן מצווה דרבנן, מצווה קלה, אבל אין שום מצווה להדליק חנוכה, כי הקב"ה מעולם לא ציווה להדליק נרות חנוכה. זה חילוק חשוב מאוד. זה חילוק חשוב מאוד לרמב"ם.

הדאגה לגבי בל תוסיף והנוסח "אשר קדשנו במצוותיו"

דובר 2: לא, אני יכול להבין מתי זה נוגע לו. למשל, זה יכול להיות נוגע אם יבוא בית דין שיש לו כן את הזכות לבטל, למשל, בוודאי לא יוכלו לעשות את הברכה, כי אז מצוות חנוכה פג תוקפה. השקר הוא בנוסח, אתה מתכוון?

דובר 1: אה, כן. כלומר, יכול להיות שהרמב"ם מטריד אותו עוד משהו, כי הרמב"ם מטריד מאוד את לא תוסיף. אבל אסור לומר על משהו שאינו מצווה שזו מצווה. זה מה שהוא דואג כאן מאוד אפשרי, כי הלשון היא "אשר קדשנו במצוותיו", אבל אתה אומר שזו דאורייתא, שזו מהמצוות.

זה מה שמטריד אותו, שאתה עובר חשש לאו, שאתה מוסיף על עצמך. החכמים אמרו את הלאו. אוקיי.

דובר 2: לא, הרמב"ם מסתכל על זה כך. זה חשוב מאוד לעשות את החילוק, אמת. שיש לך את כוח ההיקש. כן.

הלכה יא: נטילת ידים אחרונה — אין ברכה כי זה משום סכנה

דובר 1: אוקיי, טוב מאוד. הוא שואל עכשיו, למה הרמב"ם חושב עכשיו על ברכת המצוות? הוא שואל, אה, אין מצווה על נטילת ידים. ולכאורה, הוא כבר מנה נטילת ידים. כן, הוא הלך בעירוב. הוא כבר מנה נטילת ידים. הוא רק מנה נטילת ידים.

למדנו קודם שיש פעמים נטילת ידים, בראשונה ובאחרונה. למה באחרונה אין ברכה? בוא נעשה ברכה על נטילת ידים אחרונים.

דאשתמטתא הגדול. הוא אומר שמצווה שלא ברור מתי היא קורית בפועל, למשל, אי אפשר לעשות מצווה על אהבת רעים, זה יכול לקחת לפעמים עשר שנים עד שמתחילים להיות חבר, כן? למשל. אבל התשובה היא גם מעין דבר כזה. כשמישהו אומר שתשובה היא רק מעשה, אומרים "אשמנו", זה לא כך. תשובה היא תהליך, זה דבר שאדם צריך לעבוד על האדם.

מצוות שתלויות בשבירת האחר

כל דבר שקשור לשבירת האחר גם לא מתאים. יהודי עומד רעב ואתה הולך לתת לו לאכול ואתה עושה ברכה "על מצות צדקה". הרמב"ם אפילו עשה כלל גדול יותר בזה, שברכות נהנין לא עושים ברכות.

הערה על "ולא בירך"

אפשר לעצור רגע. לא בירך. הרמב"ם אומר "עושה מצוה ולא בירך". הוא הרי אמר שברכה עושים לפני שעושים מצווה, והוא גם אמר שזה הולך תמיד עם "ועשיתם את כל מצותי". אז זה אני לא יודע כבר.

דובר 2: כן, זה מעניין. זה מאוד מעניין איך הוא לומד הלכות עם מאוד... הלכות ברכות הוא מאוד מסודר. בהלכות ברכות המצוות הוא מתחיל מאוד מעניין. הוא מאריך, אבל הוא גם לא הולך ממש מכלל אל הפרט. זה מאוד מעניין. הוא מאריך, אבל לא עם כללים. כמו שאני אומר, הוא מאריך עם ההלכות, הוא מתחיל הלכות עבודה זרה, הוא מתחיל את ההלכות... הוא אומר שני גדרים הלכתיים כאלה, מה הקשר להמשך.

הלכות ברכת המצוות: ברכה אחר עשייה וטבילת הגר

הלכה יא-יב: ברכה אחר עשייה — מצוות שעשייתן קיימת

דובר 1:

אז זה אתה לא יודע כבר. כן, זה מעניין. זה מאוד מעניין איך הוא לומד. הלכות ברכות הוא מאוד מסודר, ובהלכות ברכת המצוות הוא מתחיל מאוד מעניין. הוא מאריך, אבל הוא גם לא הולך ממש עם כלל על הפרט. זה מאוד מעניין. הוא מאריך, אבל לא עם כללים. הרבה פעמים הוא מאריך עם ההלכות, הוא מתחיל הלכות עבודה זרה, או הוא מתחיל... הוא אומר שני גדרים הלכתיים כאלה, מה הקשר להמשך של הרצף.

אומר הרמב"ם כך, מה קורה אם מישהו עשה את... לא עקב אחר תקנת חכמים לעשות ברכת המצווה? הוא עשה מצווה ולא בירך, הוא לא עשה ברכה לפני כן. "אם מצוה שעדיין עשייתה קיימת, מברך אחר עשייה". תמיד יש חיוב לעשות ברכה לפני כן. אבל אם כך, אם זו מצווה שעדיין נמשכת, למשל לכאורה סוכה, כן? או שהרמב"ם כבר יאמר את הדוגמאות. אבל אם זה משהו שפעם שסיימו לעשות את המצווה והוא לא עשה את הברכה, והרמב"ם כבר ייתן את הדוגמאות.

כיצד? ברכה אחר עשיית המצווה

כיצד? אדם לבש ציצית, או לולב, או תפילין, או התיישב בסוכה, הוא ישב בסוכה, והוא לא עשה את הברכה לפני שנכנס, או לפני שלבש את התפילין, הוא עושה את הברכה אחרי שעשה את המצווה, כי הרי עדיין יש לו את הציצית. אז על ציצית הוא אומר "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית", כי ציצית, כאן זה כמו שהרמב"ם אומר לנו את הברכה. אחרי שלבש את התפילין, הוא אומר "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין". וכשהוא כבר יושב, הוא עושה "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בסוכה", וכן כל כיוצא באלו, כי הוא עדיין עושה את זה. הרי לכתחילה זה לפני העשייה, אבל עכשיו הוא עדיין גם עושה.

חידוש: עובר לעשייתן או המשך העשייה?

אני חושב שהרמב"ם כבר אמר פעם אחת את ההלכה בהלכות תפילין, אני זוכר, אצל עובר לעשייתן. אפשר לומר שעכשיו הוא הולך לומר את הברכה ברגע האחרון של העשייה, או אפשר לומר קצת... אני חושב שזה עדיין עובר לעשייתן. זה לא עובר לעשייה קודמת. לכתחילה צריך לעשות את זה ממש עובר לעשייתן, לפני הרגע הראשון. אבל זה בסך הכל המשך.

אפשר לומר שזה גג, הוא עושה עבירות, מבקשים ממך, כלאים, שאדם פטור על זה. אדם צריך להישמר, אדם צריך להיות בעל שכל ישר, אדם לא צריך לעלות על גג. אבל יש חידוש שאתה צריך לעשות סכנה, שהיא מסוכנת, ואתה צריך חידוש.

מעקה כדון על בעל הבית

דובר 2: בעצם מה שאתה אומר הוא שמעקה הוא דין שהתורה אומרת שחיוב השמירה של גג הוא על בעל הבית, כי דברים אחרים, לכל אחד יש חיוב לעצמו. לא אומרים על נטילת ידיים שבעל הבית בעל הסעודה צריך לתת תשומת לב שאף אחד לא ישטוף מים אחרונים. זו מצווה של כל אחד לשטוף את הידיים.

דובר 1: אבל הטעם הוא בגלל סכנה, ועל סכנה צריך חידוש, זה לא סתם. אבל אני חושב שזה מביא את הדוגמה של סינון המים. כל אחד מבין שזה עומד בגמרא, אבל זה עומד בעצמו שזה לא מצווה, זה לא מצווה. עכשיו, תוודא שזה בצנעה, לא אותו דבר כמו מים.

דיון רחב יותר: מצוות אחרות שאין להן ברכה

אוקיי, הרמב"ם הכניס כאן רק דבר אחד, מצווה אחת מדרבנן שלא עושים ברכות. ראשונים אחרים יש הרבה, יש על זה הרבה מאוד שיחה ישיבתית, אבל אנחנו לא נאריך על זה. למשל, הרשב"א, רגע, הרשב"א הקדוש, מביא כמה מצוות שיש או אין ברכה, אבל הוא מסיים שאי אפשר לדעת את הטעם, כי תמיד אפשר להמציא עוד מצווה שדומה ושלא מתאימה לטעם. אז הוא מסיים שבעצם אנחנו לא יודעים בדיוק על אילו דברים החכמים כן או לא תיקנו מצווה, וצריך רק ללכת אחר המסורה שיודעים שיש כאן מנהג לעשות ברכה.

אבל אחרים יש כן כמה סיבות יפות, למשל מצווה שתלויה באחרים, ועוד דברים כאלה.

אם תתן לי לסיים את כל הפרשה, נראה האם זה ברור כך. הרמב"ם כבר אמר כלל, ואני לא יודע במצווה שתלויה באחרים, ועוד דברים כאלה.

קושיא: מכה והשבת גזילה

או אפשר לשאול, חשבתי על קושיא נוספת, המכה כבר הזכרת. המכה היא לכאורה אותה תורה, זה הרי חידוש של התורה, זה לא סתם מכה. ובמילים אחרות, על לשלם, נניח, על מה שהוא גזילה, או על לשלם חוב, לא עושים ברכה.

דובר 2: זה קשור לעבירה. זה קשור לעבירה.

דובר 1: זה הגיוני! זה הגיוני שלא מתאים שאדם יודה לקב"ה על השבת הגזילה.

פריעת בעל חוב היא מצווה. פריעת בעל חוב היא מצווה. האם זו בעיה?

דובר 2: לא, זה לא שזו מצווה לחברו. מצווה לחברו לא עושים ברכות.

מצווה לחברו מול בין אדם למקום

דובר 1: אבל אי אפשר לומר שזו מצווה לחברו. הרמב"ם במורה נבוכים אמר שרוב מצוות שבין אדם למקום הן גם באמת מצווה לחברו, כי כשעוברים על טעמי המצוות רואים שהרבה דברים יש להם תועלת לאנשים אחרים גם. אז, כשאומרים בין אדם למקום, זה לא אומר שאין לזה שום תועלת בין אדם לחברו. זה אומר מה העיקר של המצווה? יותר ישירות.

עכשיו, עושים מעקה. כשאדם עושה מעקה, הוא לא עוזר לאדם שני, הוא לא מדבר על אדם שני. הוא עושה מעקה על ביתו, הוא מכין את זה שמחר יבוא אדם שני ולא ייפול. זו לא מצווה לחברו.

סטייה: למה לא עושים ברכה על תשובה

הייתי באנטוורפן לפני כמה שנים אצל ר' לייביש, אצל דודי, ביום כיפור. בסעודה של ערב יום כיפור הוא הוציא סעודה שלמה למה לא עושים ברכת המצוות על מצוות תשובה. הוא ביטל בסוגיה, הוא אמר קטע של בריסקר רב. אבל תשובה היא דוגמה של... אבל יש כלל שהרמ"ע מפאנו מביא מר' אברהם אבן עזרא, פלאות, לא שמות מוכרים, אבל הוא בעל מורה

היתה לי שאלה מהירה, זה לא ממש נכנס. היה לי סידור קידושין, זה קצת מביש אבל זה קרה. היה לי סידור קידושין שלא היה שם מישוהו שיכול היה לקחת את זה כל כך טוב מהחופה. זה היה ככה, כמו שקורה, לקחנו מקום שכור כזה. ואני ייחדתי עדי כתובה, יכולתי לקחת מהכתובה לפני החופה. הלכנו לחופה, והתחילו, ואני לא ייחדתי עדים לפני שהחתן נתן את הקידושין. זאת אומרת, עשיתי את הברכה, ואחר כך החתן אמר "הרי את מקודשת לי" לפני האנשים שעמדו שם, ועדי הכתובה, לא אמרתי "עדי קידושין".

תפסתי את עצמי מיד אחר כך, וייחדתי שני עדים, וביקשתי מהחתן שיחזור ויקנה לפני ה... הכלה תחזור ותקנה לחתן את הטבעת שלה, ועשינו את זה לפני שני העדים. והסיבה היא, כי יש הלכה, בעצם כל העולם ראה את זה, כולל שני העדים, אבל יש ענין צריך לייחד עדים, כי אם לא יש חשש ש"עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה", חלק מהם קרובים, סיבה הלכתית. אז בעצם היו עדים, אבל יש הסיבה ההלכתית למה צריך כן לייחד עדים. למעשה זה לא היה הפסק, כי היינו יותר עוסקים בענין סידור קידושין. לא עשינו את זה כל כך כהלכה, ועכשיו תיקנו את זה, לא היה מעכב. אבל למשל, אם הייתי תופס את עצמי עכשיו אחרי שכבר עשינו את כל שבע ברכות, כן? לכאורה היינו צריכים עכשיו לעשות ברכת הקידושין עובר לעשייתן.

דובר 2:

אוקיי, צריך לדעת שהקידושין הם קידושין כשרים, במיוחד באופן שאני אומר. קודם כל יש חומרא, והקפידו על החומרא. שנית, יש מחלוקת הרמב"ם עם הרא"ש האם ברכת אירוסין היא ברכת המצוות או ברכת השבח. אם זו ברכת המצוות, והרא"ש לומד שזו ברכת השבח, אפשר לעשות את זה אחר כך.

דיגרסיה: ברכת המצוות vs. ברכת השבח — קידוש וקריאת שמע

דובר 1:

לא, הרמב"ם לא אומר לנו אילו ברכות המצוות הן ברכת השבח. למשל קידוש, יש לך גם קצת... קידוש הוא מצוות קידוש על היין, אבל זו גם ברכת השבח. אבל זו לא ברכה על מצוות קידוש? זו ברכה על מצוות קידוש, לא?

דובר 2:

לא, לא, לא. מצוות קידוש היא לקדש היום על היין, לעשות שבח והודאה על היין. על מה תהיה ברכה "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על מצוות קידוש"?

דובר 1:

אה, זו בדיוק אותה שאלה ששאלתי אותך למה אומרים נוסח נוסף על "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקרוא קריאת שמע". במקום זה אומרים "אהבת עולם".

דובר 2:

לא, אני חושב שהתשובה האמיתית, סליחה שאתה מורי ורבי, אני רק אומר תשובה אחרת שאפשר לומר היא, שיש כשחז"ל ייחדו ברכה הרבה יותר יפה. במקום שתהיה ברכה יבשה, המינימום הוא, כשאין לך הרבה מה לומר, תגיד כמו כשאתם... יש את הברכות הקטנות. במקום, יש כמו שאומרים כן "מודים אנחנו לך" כשיורד גשם, יש נוסח שלם יפה. אבל בדרך כלל, תודה לבורא על האוכל. "בורא פרי האדמה" זה לא תודה, כי אתה אומר "ברוך אתה" לפני האכילה. זה מינימום.

על קריאת שמע חז"ל כן ייחדו ברכת המצוות הרבה יותר יפה, שמדברת על אהבה רבה מקבלת התורה, על זה מדברים בשמע. מקבלים, "הבוחר בעמו ישראל באהבה" לומר שמע. אז בגלל זה אין מקום לומר "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לקרוא שמע", כי יש לך הרבה יותר יפה, אהבה רבה הכל תלוי בזה, הכל כלול בזה. כשאתה אומר פשוט, אה, אני לוקח על עצמי עול מלכות שמים, אין על זה, לא תיקנו על זה תפילה או שבח.

והמצווה של קידוש, אתה שומע מה אני אומר? חז"ל עשו לא סתם ברכה על קידוש, אלא הם עשו שהקידוש הוא שבח והודאה על שבת ועל היין.

אפשר גם לפרש שהגזירה היא שהרבנן לא יכולים לעשות מצווה שלמה אחרי ברכה, כי כבר יש פטור, המצווה לא קיימת. עכשיו המצווה כן קיימת, היא מוכנה כן עצמה לברכה, אבל עדיין קיים העושה, כי לעטף לא אומרים לעטף, לעטף פירושו לעשות את המעשה, להניח פירושו לא להניח עלי תפילין, ואותו דבר, היינו צריכים לומר לשבת בסוכה, לישב פירושו הוא מתיישב, ההתחלה של המצווה, כן כן, אפשר עדיין לדחוף את זה, **וכן כל כיוצא באלו**.

מצוות שעברו — אינו חוזר ומברך

אבל השוחט בלא ברכה, הוא שחט בלי ברכה, הוא סיים, לא הולכים לשחוט שוב, **אינו חוזר אחר השחיטה ומברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה**, הוא החמיץ. **וכן אם כיסה את הדם בלא ברכה**, או למשל הדבר הבא יכול להיות כך, כיסוי הדם, **או הפרשת תרומות ומעשרות, או שטבל ולא בירך**, אז כאן הרמב"ם מונה לנו את סוגי הדברים שצריכים להיות להם ברכת המצוות, **אינו חוזר ומברך אחר עשייה**, כי הוא כבר עשה, **וכן כל כיוצא באלו**.

למשל הרמב"ם לא היה אומר למשל לטבול שוב הפעם עם ברכה, כי לא, כי הוא כבר טבל, החלות כבר קרתה.

דיגרסיה: ברכה על תרומת דמאי

דובר 2:

וכן אינן מצוות שמברכין עליהן אחר עשייתן לעולם, כל המצוות, נכון, נכון, זה מה שאתה בריסקר ואתה עושה את זה כמה פעמים תרומה, אל תעשה את זה לעיקר דין. אבל בוודאי מספק יכול להיות הוא עושה ברכה, על דמאי הוא לא עושה שום ברכה, נכון? מה השם דרבנן, ספק דבריהם להקל. אפילו אם הרבנן צריכים לעשות תרומה שוב הוא לא עושה שום ברכה על זה, אפילו אה, זאת אומרת ספק דבריהם, הגמרא, כן.

דובר 1:

אהא, אבל הרמב"ם זה לא ההלכה. מעניין מה שמביאים בפרי חדש, אני מתאר לעצמי שלרמב"ם יש חילוק כזה, אני זוכר שיש שם שלם, אולי אחר כך נראה כשנדבר.

דובר 2:

אוקיי. על כל פנים, כן.

הלכה יב: טבילת הגר — ברכה אחר עשייתה לעולם

דובר 1:

אבל כאן כן, יש מצווה אחת שעושים את הברכה אחר עשייתה. מה זה?

דובר 2:

כן.

דובר 1:

מישהו אמר לי שהברכה היא אחר עשייתה לעולם. אנחנו גם, הרמב"ם לא שינה את ההלכה שכל הברכות כולן מברך עובר לעשייתן, כמו שהגמרא אומרת את זה. זה היה מתאים לרמב"ם. כי הרמב"ם חשב שהוא כותב יותר בקיצור. הרמב"ם כתב "**כל המצות מברך עליהן קודם לעשייתן**".

דובר 2:

אה, אה, אה.

דובר 1:

זה היה פשוט, אבל הגמרא שמה את הדגש. קודם תדע שהגמרא אומרת מאיפה לומדים את זה. והוא החמיץ, זה כמו שוטה. הוא לא אומר שצריך לעשות שוב או משהו. הוא החמיץ, לא עוזר לעשות שוב בעצם, כן. חוץ מאצל הסוכה, עדיין יושבים, כן.

אוקיי. יש...

דיגרסיה: סידור קידושין — ייחוד עדים

דובר 1:

לפיכך, מתי עושים את הברכה? אשר יצר, זורקים את עצמם למים.

מאי שאינו עושה ברכה? מה שהיה דחוי מעיקרא. זה הרמב"ם שוב, הוא נותן שוב את המילים. **מה שהיה דחוי מעיקרא,** לפני זה הוא היה דחוי ממצוות, לא יכול היה לעשות שום מצוות, לא יברך.

דיון: נוסח ברכת המצוות

דובר 2: הוא אומר ש... לא, אולי הוא מתכוון לומר יותר ש... נניח משנים את הנוסח של אשר קדשנו במצוותיו וציוונו. ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על הטבילה, בלי אשר קדשנו במצוותיו וציוונו. על זה יש בעיה אחת. הנוסח האחר מסתדר עדיין.

דובר 1: אולי גויים עושים ברכות, למדנו שלא עונים אמן. יכול להיות שלגוי יש מצוות אחרות.

דובר 2: אה, על שבע מצוות בני נח. למשל, גוי שעושה שבע מצוות בני נח, הוא יכול לעשות ברכה?

דובר 1: אה, החכמים לא תיקנו.

ברכות ואופן עשיית המצווה

דובר 1: השאלה היא, האם פעם אחת שהחכמים תיקנו, זה נעשה אופן עשיית המצווה. אז גם בני נח חייבים לעשות את המצווה משבע המצוות לפי איך שחז"ל אומרים שהמצווה היא.

זה מאוד מעניין, כי העולם יודע ש... לא... למעשה, שוב הולכים הלאה. לא, אני חושב, כשמישהו תוקע שופר בלי ברכה, בוודאי חסר באיכות השופר. זה לא רק פגם בהלכות ברכות. זה כבר נעשה תקנת חכמים שכך המצווה באה. אבל צריך כבר לתקוע את השופר. צריך כבר לתקוע את השופר.

מילא, אני יכול לומר שגוי צריך לעשות את אותה מצווה בחינוך? לפי איך שחז"ל אומרים? כי פעם אחת שחז"ל אומרים, זה אופן עשיית המצווה. אהא, מה בתור יהודים, כן. אבל הרמב"ם לא אומר כך. הוא לא עושה את הרעיון, הוא לא אומר את החידוש הזה.

דובר 2: לא, על כל המצוות, כל המצוות שהן למלך קרוס סבורי, שהן ממש.

דובר 1: שמעתי את ר' אבנר הוא מקשה על זה. אמרתי את זה עוד מ... לא, אין לי זיכרון, הקב"ה ישלח לי זיכרון טוב יותר. שר' אבנר שאל מאוד חזק שהפוך אנחנו עושים אנחנו עושים את המצווה.

שיטת המאירי: ברכות רק על מצוות מיוחדות ליהודים

דובר 1: אבל יש מקום לזה. כי עושים את הברכה, על זה הקב"ה בחר בנו כיהודי. אשר בחר בנו מכל העמים באהבה.

אנחנו נעשה מצוות, נלך ביניהם, כי יהיו מצוות שיתגלו. אבל מה שיהיו מיוחדות, יהיו מצוות שהניחוח מתברר שכיחודי לא רק זה ב... המאירי, המאירי אומר, יכול להיות שזה קצת מושפע מהרמב"ם. המאירי באמת תלמיד של הרמב"ם. שברכת המצוות עושים רק על מצוות שהיא מיוחדת ליהודים. אבל מצווה שחייבת כבסיס חוקי האנושיות, למשל אני יודע אולי לא לאכול... אוקיי, לא תעשה אין, אבל אני יודע... שילבשו כדי שלא יסתובבו, אבל זה רק תקנת חכמים שיהודי לא יסתובב עירום. אין מצווה, כי זה בן אדם. אנחנו נעשה, על זה שהקב"ה נתן לנו חיבה יתירה שאשר קדשנו במצוותיו וציוונו.

דובר 2: כן. יש ברכה אחת שמזכירה לא תעשה, כן? אשר קדשנו על הראיה, והטילנו.

דובר 1: נראה שהרמב"ן בהשגות אומר כך. והטילנו זה עריות גילוי, זה באמת מעניין. על זה גם יש שזו ברכת השבח, הר"ן אומר שזו ברכת השבח.

העיקר של ברכת המצוות: נתינת חשיבות

דובר 1: יכול להיות שברכת המצוות היא מקידושין. אני חושב שיש, אני חושב שיש, הרי יש אותה שאלה ששאלו על אהבה רבה. יכול להיות שברכת המצווה, העיקר הוא, אני חושב שאפשר לומר את זה כך, נותנים חשיבות לכל מצווה בכך שעושים לפני זה ברכה. האם הברכה היא המילים "אשר

לומדים ברמב"ן שקידוש הוא עצמו מצווה, זאת אומרת... כן, קידוש היום על היין הוא עצמו מצווה. מה עושים מצווה על הקידוש? זה נכון, זו קושיה. אני חושב שלבנות קדוש...

דובר 2:

אוקיי, בואו נמשיך הלאה. אין לי שום מצווה בדיבור שאני זוכר שעושים עליה ברכה.

דובר 1:

לא, אני חושב שקידוש היום פירושו גם בכלל שזו תפילה, כי מתפללים את זה גם אצל ה... לפני שעושים את זה במיוחד על היין, עושים את זה בתפילה. זאת אומרת שזו תפילה, וזו עוד תפילה על יין.

דובר 2:

אוקיי, בואו נמשיך הלאה. אמרת שלא יוצאים עם כלל יוצא להיות.

טבילת הגר — למה אחר עשיית?**דובר 1:**

המצווה היחידה שעושים ברכה עליה אחר עשייתה לעולם, היא טבילת הגר. נכון, נכון. שעושים תמיד דווקא אחר עשייתה, היא טבילת הגר. למה? כי גר, לפני שהוא הולך לטבול, הוא הולך לטבול על הגירות שלו, יש לו את הברכה... הוא לא יכול לומר "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על הטבילה"? כן, או מה? למה הוא עדיין לא יכול לומר את זה? "שעדיין אינו קדוש ואינו מצווה עד שיטבול". זה תלוי ועומד. הוא הולך להיות יהודי כשהוא הולך לקיים את המצווה.

דובר 2:

איזו מצווה בכלל להיות יהודי? אני לא יודע. איזו מצווה זו? זה צדיק. הוא היה צריך לומר "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על כל המצוות" עכשיו כשהוא טובל, כי זה תנאי לכל המצוות. אבל אולי... המצווה... אין מצווה לגוי להיות יהודי, זה לא משבע מצוות בני נח. אבל זה היסוד לכל המצוות.

דובר 1:

כך אומר הרמב"ם, הרמב"ם לומד כן... ש"והייתם קדושים לאלוקיכם" או "והייתם לי קדושים" היא מצווה. טוב, לגוי אין מצווה, ממילא הוא לא יכול לעשות את הברכה על טהרת גופו. אבל ליהודי יש מצווה להיות יהודי. וזה נעשה מצווה עם טבילה, ואחר כך עושים ברכה על היותו יהודי. ומתי טובל יהודי על היותו פתאום יהודי? הוא כבר היה יהודי, הוא כבר אלמנה. זה מצחיק, אבל כך ההלכה.

ברכת המצוות: דיני ברכה לגר, טבילה, ויסוד הברכות**למה גוי לא יכול לעשות ברכה לפני טבילה**

דובר 1: הרי אין מצווה לגוי להיות יהודי, זה לא משבע מצוות בני נח.

אבל זה היסוד לכל המצוות. כמו ואהבת. הרמב"ם לומד כן שואהבת את ה' אלקיך היא מצווה.

אבל לגוי אין מצווה, ממילא הוא לא יכול לעשות את הברכה כגוי. אבל ליהודי יש מצווה להיות יהודי. ואיך נעשים יהודי? דרך מצווה, צריך לטבול. ואחרי שהוא יהודי, הוא עושה ברכה על היותו יהודי.

ומתי טובל יהודי על היותו פתאום יהודי? הוא כבר היה יהודי, הוא תמיד היה. זה מצחיק, אבל כך כתוב כאן.

לפיכך, כן, לפיכך... לא, אני אומר, לפי ה... לפי ה... אה, לפי הרמב"ן, שיש מצווה שהיא יסוד לכל המצוות, מילה אינה מצווה, כמו יראת ה' אלקיך או אהבת ה'. אני חושב שאהבת ה' הוא כן מונה. הרמב"ם לא מונה אמונה כמצוות עשה. אפשר לומר ש... כן, אוקיי, לא חלק.

לא אומרים שהמצווה היא להיות יהודי. המצווה היא טבילה. זו מצווה כמו שזו מצווה קיומית. אם רוצים להיות יהודי, צריך לטבול. אבל המצווה היא רק על יהודי, לא על גוי.

דובר 2: אוקיי. לא, צריך להבין את הגמרא. יש דבר כזה שעל דבר עצוב לא מברכים, על דבר שיש לו טעם מר לא מברכים, על מצווה הבאה בעבירה לא מברכים. אבל למעשה רואים כן, "ברוך דין האמת" היא מצווה מיוחדת, זו ברכה דווקא על הרעה. זה כן לפנות אל... המילה היא שאתה לא יכול להודות לקב"ה כשיש...

דיון: למה לא מברכים על גט

דובר 1: התשובה שלי הייתה שגט היא קושיה טובה, למה מברכים על גט. אני סבור שהתירוץ הוא כמו שיש בלשון הרמב"ם, שחכמים לא תיקנו שיברכו על גט. ולא מה שאתה אומר שיש כלל שאתה אומר, אני אגיד לך סברא. מתי עושים עידוד ברכה? מי עשה את הברכה הראשונה שאנחנו מברכים היום? מי עשה את הברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו"? זה דבר שעושים היום, זה דבר ריק. יש טעם שרבי מאיר אומר, אולי לפני כן, עשו, אמרו "לעשות" שבה והודאה לקב"ה, "הוא אשר קדשנו במצוותיו וצונונו", ברכה ארוכה שלמה, עם ניגונים, ענק... "אליכם רבנן קדישין".

דבר שלם. עכשיו תדמיין, מתי עולה לך לראש לפני כן, איזו ברכה הולכים לעשות? ברכה עושים בשמחה. לא, אני אגיד לך. למה מברכים "על הטבילה"? להיטבל צריך לדעת שזו מצווה. אבל למה לא תהיה למשל מצווה על "זורתם מן הארץ טומאתה", "ולא ישמע על פיך"? שכשיהיה נר, שיעשה ברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו על", זה גם "זורתם", כמו "זורתם".

דובר 2: כן, לפי השיטה שזו מצוות עשה של הרחקות, מצוות עשה של להתרחק...

דובר 1: לא, התשובה שלי היא כך שברכה צריכה תמיד להתאים, ברכה היא השמחה של הדבר. "ברוך דין האמת" היא כך שאתה צריך בזמנך להיזכר בקב"ה. אבל על כל שאר הדברים, "על הטבילה" היא כשהסתיימה כל... המצווה של טבילה שהנדה טובלת היא לכאורה לא רק על עצם הטבילה, זה על כל מצוות נדה. אבל לא יכלו לברך על שהיא נעשתה טמאה, שתדבר על... זה דבר נורא. זו אותה סיבה למה הוא לא מברך כשהאחר נמצא. כתוב שהוא צריך להיות זמן רב. זה צריך להיות שעה הידועה, זה צריך להיות מצב מסוים.

סיום: כל מצוה שהזמן גרמא

דובר 2: כל מצוה שהזמן גרמא. לא, כל מצוה שאין הזמן גרמא. זה גם מדובר הרבה בראשונים גם, שהרמב"ם עושה ממנו סדר אחד. הלשון של הרמב"ם היא...

ברכות המצוות: עשייתה היא גמר חיובה, מעקה, ושהחינו

הלכה ח (המשך) – כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה

יש לי את כל מצוות נידה, אבל לא יכלו לברך על... הוא נעשה טמא, שיענה שעכשיו הוא מחוסר זמן. זה דבר גדול... אותה סיבה למה הוא לא מברך כשהאחר נמצא. הדבר החזק שהרמב"ם מרגיש, זה... זה צריך להיות שיעור בשבילך, זה צריך להיות מצב מסוים.

כל מצוות שהן מזמן לזמן... אה, לא, כל מצוות שהן... כן.

זה גם מדובר הרבה בראשונים גם, שהרמב"ם עושה ממנו דבר אחד. לשון הברכות, התוספות הוא על זה ממש חקירות, אני קורא לזה פוליטיקה, כי אני רוצה שזה יפסק כך. מחלוקת בהלכה היא פוליטיקה. אומרים את כל הסיבות, אני מתכוון לפוליטיקה, שידונו הכל לפי... שזה חיות. הוא אומר את כל... נכון, זה תת"ך. האם אומרים את כל הסיבות, והלס... זה הניצחון. לא על הכל, זמן בגמרא. חלק בנו הראשונים בעצמם לפי כללים מסוימים שהיו. אומר הרמב"ם זאת בבירור.

כי בכל הלכות ספר אהבה זה הנוסח הראשון שהרמב"ם מביא ששם... אוקיי, בואו נתחיל, סוף ח', בואו נראה.

חילוק הרמב"ם: עשייתה היא גמר חיובה לעומת יש אחר עשייתן ציווי אחר

"כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה" – כל מצווה שעשייתה, הרמב"ם הולך למנות, מה שהולכים לעשות, הפעולה שעושים, או הפעולה הראשונה

קדשנו על שופר", או שזה אהבה רבה הפתני, וממילא יש לנו מצווה לקרוא קריאת שמע, להוציא את המילים קריאת שמע, אלא סתם האהבה רבה שאנחנו בחרנו. שניהם נותנים חשיבות למצווה, זו המילה. בעצם הברכות על אירועים זה גם, אתה נותן חשיבות לאירוע, אתה מייחד שם שמים כל הזמן.

ברכה אחרי טבילה: הרמב"ם והמנהג שלנו

תרגום לעברית

דובר 1: אני אומר רק שהרמב"ם אומר רק גר, מהו גר, גוי לגמרי, לא יכול לברך לפני הטבילה. אבל המנהג שלנו, וראשונים אחרים למדו שלא רק גר, אלא כל טבילה, נדה, טבילה דאורייתא, מברכת על כל פנים את הברכה אחרי הטבילה. המנהג שלנו הוא שטובלים שוב אחר כך, אבל זה לא מעכב לכאורה, כי היא כבר טהורה. זה סתם דבר יפה. אבל השולחן ערוך כותב שגדה מברכת גם לפני הטבילה, "אשר קדשנו". אנחנו עושים את כל הטבילות אחרי הטבילה, כי זו אותה קושיה, הגר, גמרא, זו מצווה, האם לברך כשאדם טמא, כן? פשט הוא שטבילה היא מצווה, אז יש כאן גם מצווה שאישה מטבול, אז זה כולל את כל המצוות.

יש כאן שמברכים אחר כך, כי אין זה ענין, אבל יש כאן מקורות. הרמב"ם אומר בפירוש בהלכות נדה, אם אני זוכר, שמברכים לפני הטבילה. זה סתם, אפשר להבין כך שטבילה היא הענין שאני נעשה עכשיו טהור. כשנעשים טהור, זה... כן. זו סתם רעיון, אבל יש עוד דבר אחד שגורם לברך אחר כך. הדלקת נר של שבת, כן?

הדלקת נר שבת: ברכה אחרי ההדלקה

דובר 2: אה, הדלקת נר שבת, כי אם מקבלים שבת באמצע הדלקת הנרות, ובא הענין של לכסות את... שיראו עכשיו את הנרות, אחר כך תהיה כבר שבת, כן? חושבים שזה סתם סגולה, מכסים את העיניים שזה יותר טוב, סתם דבר עממי. זה לא הגיוני, אבל הרמ"א לא אומר זאת, נכון? אבל זה מוזר, שלא תקבל שבת, אני לא יודע מה הוא מתכוון בזה. זו המצווה להדליק את הנרות לפני שבת. זה מוזר, זו חומרא של האחרונים, אני לא יודע אילו. הרמ"א לא אומר כאן כך, נכון?

דובר 1: יכול להיות שיש בזה איזו סיבה מעשית, כמו... אני חושב, זה מצוטט, שהיא מחכה את הרגע עד שתברך, כן? אמא יהודית רוצה שכל הדברים יהיו מסודרים מרגע שהיא מתחילה להדליק את נר שבת עד שהיא מברכת. נו, לא, זה, לך... עשה חרון, כן? אני לא יודע. לא, אני רק חושב, הרמב"ם נראה שהוא לוקח מאוד ברצינות את הדלקת נרות. יכול להיות המנהג שלנו, ראשונים אחרים, שכשיש צורך זה לא כל כך חשוב. הרמב"ם אומר שאם כבר נתנו, אי אפשר... אפילו תאכל ותשתה, אפילו מיד.

דיון: מהי המצווה של נר שבת

דובר 2: לא, אבל נר שבת היא המצווה, אבל המצווה היא אולי שהוא דולק, זה לא ההדלקה עושה מצווה. זה... להיפך, נר חנוכה אתה אולי צודק, שאם הדלקה עושה מצווה, אבל זה הענין שיהיה מואר, זה עונג שבת, ברכה על עונג שבת.

דובר 1: אוקיי, עכשיו נלך ללמוד על אילו נסים יש ברכה. להיפך, מברכים, אני לא זוכר אני לא... זה אותו סדר, היציאה הזו מהכניסה של תקנת חכמים. ברכה אחרונה על תקנת חכמים, יכול להיות כי כתוב כי מזבח מוריד עליו דמעות, ענין של צער. ברוך דין האמת הוא למעשה, למשל, אין כאן מצווה של אבלות, לאבלות אין "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו על מצוות אבלות", קצת, נכון? לאבלות אין מצווה "אשר קדשנו במצוותיו וצונונו על הלכות אבלות", נכון?

דיון: ברכות על אבלות

דובר 2: לא, איזה? יש לקרוע, על הקריעה מברכים.

דובר 1: כן, על הקריעה או דין האמת. לא, יש אולי רק מנהגים, אבל יש מצווה דאורייתא של אבלות, אבל אני לא יודע בדיוק איזה פרט של האבלות הוא דאורייתא. הרמב"ם אומר שיש מצווה.

אותה מצווה כמו מעקה, שלא כתוב במפורש בתורה. אבל הרמב"ם לא אומר שלא קבעו על זה ברכה. אבל יכול להיות, לפי מה שאתה אומר עם הרמב"ם, היו יכולים כן לתקן ברכות.

שוב, זו לא תקנה. התורה עשתה שיש תקנה שצריך לעשות מעקה. שוב, כשאדם מניס מערכת במכונית שלו, אזעקה, שתצלצל אם יש ילד, כן, כי הוא שמע שיש תאונות, זה לא קורה. הוא עושה מצווה, כן? הוא מקיים מצוות עשה, מצוות לא תעשה. הוא עושה ממש מצוות מעקה. רק זה מה שהתורה אומרת מעקה. דווקא להיפך, תדמיין שמישהו עושה דווקא מעקה על הגג שלו, שזה הרבה יותר מצוי. האם חס ושלום לא קיים מצוות מעקה גם לא. כן, אבל במצוות מעקה יש ענף של "וחי בהם" או "לא תרצח". אז האופן העיקרי של עשיית מעקה עושים דווקא עם מה שיש בגג, באמצע להכניס כזה במכונית. אז לפי מה שאתה אומר, היו צריכים כן לעשות מהר ברכה. אולי אין להם עדיין נוסח הברכה. אולי צריך לעשות כמו שהבעלזער רב אמר שיוצאים עם מה שאומרים "ברוך השם עוזרי". הבעלזער רב אמר שכשרואים יהודי אומרים "ברוך השם עוזרי", ובזה מקיימים את המצווה של שהחינו, שצריך לברך.

אתה שואל קושיה טובה על מעקה, אני חושב שזה דווקא מוזר. אני חושב שכאן יש דבר מוזר. בדרך כלל ברכות המצוות מברכים על מצוות. זה מה שדיברנו קודם על כל הראשונים שמתווכחים. במובן מסוים, במציאות, המצוות שמברכים עליהן הן כמו כמעט כולן הן כמו טקס. איך אומרים טקס ביידיש? ריטואל, מעשה שעושים, ריטואל. משהו שעושים את ה... אבל מעקה היא מאוד מוזרה, זו ממש מצווה שהיא מעל האבורולס.

מהלך: מעקה היא אב לכל ענייני "ונשמרתם"

יש לי מהלך. יש לי מהלך שמעקה היא אב לכל ענייני "ונשמרתם". המשמעות, צריך לעשות מצווה אחת על זה, ומביאים את רב בית הכנסת שיעשה מעשה מצווה, כי על שליח הקהל בא הוא לברך. מתי הולכים... אז במעקה הזמן הוא כשעושים זאת. אבל זה מחייב אותנו, זה הרגע שהולכים כל הזמן לעשות את הענינים של מעקה, החשש של "כי יפול הנופל ממנו". כמו שר' חיים קנייבסקי... כמו שהחזון איש הורה לר' חיים קנייבסקי שלא יהיה חשמל בביתו, גם לא ממכונה, איך קוראים לזה? מגנטור. כי הבית יראה לבני ברק שזה אב שאסור להשתמש בחשמל. למה הנמשל בא כאן, המשל? תשכח את המשל. לא, לא, אתה מתכוון... רציני לומר ש... אז אתה יודע מה? אה, מה שאתה מזכיר על המצווה הגדולה יותר.

מעקה היא דווקא מצווה מעשית, שהיא כמעט כמו גט, שכל אחד מבין שלא באה ברכה, זו פרוצדורה אחת, צריך לבצע אותה. אתה אומר לא, צריך דווקא כן לחגור חגורה ולעמוד על הגג, וצריך שהרבי שלי יעשה מעקה, אני רוצה לראות שמישהו יברך על עשיית מעקה בינתיים. אוקיי, צריך כמו שרואים, זה דבר יפה. אם למישהו יש מרפסת, אם איזה מסמר התעקם ויש לו מרפסת יפה, והוא רוצה לקרוא לחמישים אלף, בואו אלינו עם לעשות... אנחנו כבר ראינו צדיקים חובשים כובעים קשים כאלה, אז אנחנו יודעים איך החז"ל היו כביכול מדים לסוג כזה של מצווה. כי זו מעקה, כן, שאני חובש כובע שמגן על הראש בבית השחיטה, זו מצווה של מעקה.

הלכה ט – שהחינו על מצוות

אוקיי, הוא אומר הלאה. עכשיו הולכים ללמוד איך מברכים שהחינו על מצוות, ואתמול למדנו שהחינו על שמחה אחת. אה, כמו "לא ראיתי את חברי שלשים יום", "לא ראיתי את המצוה". הוא כבר לא ראה את המצווה של שופר כל כך הרבה זמן.

שלוש קטגוריות של מצוות שמברכים עליהן שהחינו

תרגום לעברית

"כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וסוכה ולולב, ומקרא מגילה ונר הנוכה", כל הדברים שקורים פעם בשנה. "וכן כל מצוה שיש קנין לו", כל מצוה שיש לה קשר למשהו שהוא קנה, ציצית חדשה, או שקנה תפילין, או שעשה מעקה. "וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת", מצוה שלא קורית לעתים קרובות, "שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן,

שעושים, זו כל המצווה. כן. למשל, נטילת שופר. אה, "מברך עליה בשעת עשייתה" – מברכים לפני שתוקעים בשופר, כן, בשעת עשייתה, עובר לעשייתה, כמו לפני שעושים. אה, לא שופר, לא דוגמה טובה. בואו נראה, עוסק... עוסק... לעשות סוכה... אה, שזה כאן, ההכשר... ההכשר... שקורים במקומות אחרים, הכשר מצווה. נכון, הוא אומר לעשות את המצווה, להכין את המצווה. הוא אומר מצווה לרדוף לעשות.

אז אם הפעולה שהוא עושה עכשיו, היא סוף המצווה, משיצא גבר, מברכים אז. אם יש פעולה שהולכים לעשות עוד אחרי העשייה, אז אחד מברך. אלא בשווי אותה וציפורי או... רק מעניין. כיצד, העושה סוכה או לולב או בונה לולב, או שופר או מכין שופר, או ציצית הוא עושה ציצית, או תפילין הוא עושה תפילין, או מזוזה הוא סופר הוא עושה מזוזה, אינו מברך בשעת עשייה אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות סוכה או לכתוב תפילין. למה? לפי שיש אחר עשיית ציווי אחר, כי זה עדיין לא נגמר. לעשות את הסוכה היא מצווה, וזו גם ההכנה למצווה של לשבת בפועל בסוכה.

חידוש: עשיית הסוכה היא בעצמה מצווה, לא רק הכנה

המשמעות היא שאם למשל הוא בונה סוכה והוא לא הולך אחר כך לשבת בסוכה, אולי למפרע לא הייתה מצווה. אבל בואו נראה, עשיית המצווה מסתיימת כאן במה לעשות במצווה. זו באמת מצווה גדולה לכתוב...

זה מאוד מעניין, כי הרמב"ם אמר לנו קודם שיש מצוות שיש מצווה להשתדל ולרדוף אחריהם. כאן אומר לנו הרמב"ם שכשמשתדלים ורודפים אחריהם, עושים את המצווה בעצם. זה לא רק הכנה למצווה. כן, הרמב"ם אמר לנו קודם שיש מצווה שצריך... כאן הוא אומר עכשיו, הוא מגלה לנו כאן שכל התהליך של להשתדל ולעשות הוא מצווה.

אז לפי רבי יצחק, שאומר כל יום מאות פעמים על ברכת הריח ועל ברכת הריח על בשמים ועל חברות טובה ועל מזג אוויר טוב והכל, כל היום כשעושים את הסוכה, כשרודפים אחריה ונוסעים להום דיפו לקנות את המקדחה, ואחר כך שוב כשבונים אותה. אבל בא אחר כך העיקר, ממילא אומרים זאת בסוף. לא, כאן היו צריכים לעשות את הברכה, אבל זו ממש המצווה. כל חלק מהתהליך הוא מצווה.

החידוש הוא שזה לא כך, שעושים זאת רק פעם אחת כשמסיימים את כל התהליך של המצווה. כי זה מאוד מעניין, כי הרמב"ם לומד כאן ברור שעשיית הסוכה היא מצווה. ראשונים אחרים אומרים שזו לא מצווה, אין הבדל אם אתה הולך לסוכה של אחר או... שוב, ברור שיוצאים... יוצאים פספסת מצווה, פספסת את המצווה של לעשות מחשבת מצווה.

אם אתה יכול לדאוג שיש הבדל בין מצווה שכאן משתדלים, לבין דבר שבו יוצאים כמו ששילמו למלמד או שילמו לסופר עבור המזוזה. יש לו אורח, יש לו אבא, הוא עושה זאת, הוא יכול לקנות אותה ביום טוב. אוקיי, בואו... באמת אנחנו מברכים, בואו רק נביא.

מתי מברכים?

באמת אנחנו מברכים, מתי מברכים כן? בשעת סוכה, כשהוא יושב בסוכה, או כשעולה לעלייה, כשהוא עולה לתורה, או כששומע קול השופר, או כשיושב בציצית, בשעת לבישת תפילין, כשמניחים את התפילין, וכשקובע את המזוזה.

מעקה – היוצא מן הכלל

אבל למעשה מעקה, כשעושים מעקה אין אחר כך מצווה. אין אחר כך מצווה של להעלות ילדים שישחקו על הגג ולא ייפלו. המצווה של לעשות את המעקה היא עצם קביעת מעקה, אז מברך בשעת עשייה, "אשר קדשנו במצוותיו וציונו לעשות מעקה". וכן כל כיוצא בזה.

דיון: ברכה על מעקה ומצוות בטיחות מודרניות

המסר השני הוא, שהרמב"ם אומר שיש ברכה על המעקה. אבל צריך לחשוב, יכול להיות שפעם הרמב"ם אומר שיש ברכה על המעקה, יכול להיות שכל פעם שאדם עושה דברים מסוימים של בטיחות, כשאדם מניס מערכת בטיחות מסוימת במכונית שלו שלא ישכח לעולם ילד, הוא עושה את

דובר 2: והמנהג שלנו לעשות את כל שלושת השהחיינו בבת אחת, אבל אם מישהו רוצה הוא בוודאי יכול בנחת לעשות שהחיינו. למה אני אומר כל הזמן את כל הדברים האלה? אם מישהו רוצה הוא יכול בנחת לעשות שהחיינו כשיש לו לולב. אם מישהו רוצה לדעת אילו ברכות אפשר תמיד לעשות, שיבדוק בקאמרנא הקדוש, ושיהיה, ואפשר לעשות מספיק ברכות. ואם מישהו באמת מודאג שהוא לא עושה יותר מדי ברכות, שידע שיתן לעצמו מכה בחזה, הוא מהחשובים שבאומה.

והוא אומר שכשעושים לולב, זו שמחה גדולה כשזוכים לשבח את השם יתברך, עושים עוד ברכה. בסדר.

והוא אומר שכשעושים לולב, זו שמחה גדולה כשזוכים לשבח את השם יתברך, עושים עוד ברכה. בסדר.

שהחיינו בשעת עשייה — לעצמו ולאחרים

דובר 2: ואם לא בירך על סוכה ולולב וכו' מברך שהחיינו בשעת עשייה. כן, וכן יוצא בזה. אחד העושה מצוה לעצמו ואחד העושה לאחרים. אין הבדל אם הוא עושה את המצוה על עצמו או על אחר. כלומר מישהו בונה סוכה לאחר, או שהוא עושה נר חנוכה, כן, אם הוא עושה את הברכה קודם עשייה, אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות.

הרי אפילו מי שכבר תקע בשופר, אבל רק הוא מוציא מנין חדש, עושה שוב עם הברכה, כי יש לו מצוה לעשות את המצוה לאנשים אחרים. אבל מי שבירך, זה מעניין, כי הרמב"ם אומר שהוא לא כל כך עוסק כאן בחובה שיש. האדם כבר יצא ידי חובתו משופר, ועכשיו הוא מוציא קבוצה אחרת, עושה שוב שהחיינו, כי יש לו שוב מצוה, כמו שהבנייה היא מצוה. כל הדברים האלה הם מצוה. הרמב"ם לא כל כך על יוצא ידי חובתו או לא יוצא ידי חובתו. ברכת המצוות היא על עצם המצוה, לא רק על חובת המצוה.

דיון: ברכת המצוות בשליחות

דובר 1: הוא עושה זאת עבורם, הוא עושה להם. אבל הוא לא יכול לומר "אשר קדשנו", הוא מתכוון אליהם, הוא אומר זאת בשמם.

דובר 2: לא, הוא עושה מצות שופר. או שהוא שליח והוא עושה בדיקת חמץ לאחר. הוא זכאי, של האחר! הוא עושה את זה על שם תשנו ידי חמץ מהמצוה הרבנים מחמץ או עבור שליח הרבים, והוא עושה את זה על חשבון האחר. הוא עושה מצוה לעשות ברכה בחובה.

דובר 1: אבל... אבל הנה מברך שכינו, אלא מצוה שעושה לעצמו. לא עושים אחינו לאחר. האחר צריך בעצמו לעשות... או לא, לא, לא. אי אפשר להודות עבור אחר. אי אפשר להודות במקום אחר, כאילו.

דובר 2: אה, אפשר להוציא אותו. זה יהיה. הוא מדבר על החילה. לא כל מצוה.

דובר 1: כן. ויש להם זה תלוי בפריכות אלנים. לכאורה אפשר להוציא ויכולים לומר במקום אחר קהילה, בשליחות של אחר, כן. זו לא השאלה, זה לא לא להיות מצוה, כשקצת פשיעה.

דובר 2: לכאורה לפני מצוות עבודות, ואנחנו פרנצים לפני מצוות, אחד בברוך אשרון, מצוות ובנים, כל המצוות, כמו שאוכלים דברים שונים יש, כמו חסמוזן פדעט כל הדברים, כזה דבר, כזה בורי מיני בתמים, כשיש לו מיני בתמים שונים, ובברוך על כל לחת ובחת ובנים של עצמא. סתם כזה אוצר מצוות חבילות חבילות, כל מצווה חשובה, נוספת.

הלכה יא: נוסח הברכה — "לעשות" לעומת "על"

דובר 2: כן, אומר ההלכה הבאה, איך נוסח הברכה? אומר הרמב"ם, כל עושה מצוה, בין שהיא חובה, בין שאינה חובה, אם עושה לעצמו, אם הוא עושה זאת לעצמו, אומר לעשות, למשל להניח תפילין, עושה לאחרים, אומר על קביעת מזוזה, על העשייה, על העשייה.

פרטי נוסח הברכה

דובר 2: כיצד מסביר הרמב"ם, לבש תפילין, אומר, להניח תפילין, מעשה הנחת תפילין. להניח תפילין. נתעטף בציצית, אומר, להתעטף,

כגון מלין את הילד, או פדיון הבן לילד, שגם זה לא משהו שאפשר לעשות מתי שרוצים, אלא תלוי באירוע, "מברך עליה בשעת עשייה שהחיינו וקיימנו", כי זה אירוע, זה זמן מיוחד וזכה למצוה, או פעם בשנה, או כדומה. אומרים שהחיינו וקיימנו.

קושיא: שהחיינו על ברית מילה — מה עם צער התינוק?

שהחיינו על ברית מילה, מה עם צער התינוק? איפה כתוב? אהה, אכן.

הלכות מעשיות

פעם ראשונה שמניחים תפילין, צריך? צריך, בוודאי צריך. בוודאי צריך. וגם ציצית חדשה זה שהחיינו. כך יש על כל אלה. כמו שאפשר על בגד חדש בכלל. בגד חדש, כן.

ברכת המצוות: שהחיינו, נוסח הברכה, ומצוות לעצמו ולאחרים

שהחיינו על מצוות — דיון כללי

דובר 1: מה יש כאן צער התינוק? איפה כתוב צער התינוק? אני צריך את שהחיינו. בדברים אחרים לא ברור למה.

דובר 2: אהה, אכן. פעם ראשונה שמניחים תפילין, צריך, צריך, בוודאי צריך. בוודאי צריך. וציצית חדשה גם יש שהחיינו. על הכל. כך גם על בגד חדש בכלל. בגד חדש, כן. לא תמיד, אבל אם זו מצוה שתלויה בשעתה, צריך לעשות שהחיינו כשזה ביחד. אולי זה הדבר.

שהחיינו על סוכה ולולב

דובר 2: כן, ואם לא בירך על סוכה בלילה וכיוצא בו שהחיינו בשעת עשייה, יכול לעשות שהחיינו כשיוצא ידי חובתו בהם. כלומר כשיושב בסוכה.

אם לא עשה על מצות לישב בסוכה, אומר שלא צריך... לא יכול אחר כך. לא, עושים אחר כך. לישב בסוכה עושים רק כשיושבים בסוכה. שהחיינו אומר הרמ"א שהיו צריכים לעשות כשבונים את הסוכה, אם זו סוכה חדשה. אבל זה לא דווקא הסוף, נכון? שהחיינו לא קשור למצוה. אבל המנהג שלנו כן, אנחנו יותר חזקים, עושים שהחיינו על... בקידוש, כן. מכוונים גם על הסוכה. אנחנו מצרפים את זה ביחד בקידוש.

דובר 1: לא, חז"ל מצרפים את זה ביחד בקידוש.

דובר 2: כן, אבל זה על יום טוב, לא על בניין הסוכה.

דובר 1: אה, שהחיינו הוא על חיי יום טוב.

דובר 2: כן, כל יום טוב יש שהחיינו.

דיון: שהחיינו על יום טוב לעומת שהחיינו על מצוה

דובר 1: אבל עושים נוסף או כוללים את שניהם?

דובר 2: לא, שופר עושים כן נוסף. עושים שופר שהחיינו, נוסף על מה שעשינו קידוש אתמול. שני דברים שונים. כלומר, בעצם מגיע עוד שהחיינו על בניית הסוכה, או שצריך לעשות את הלולב. קונים לולב...

דובר 1: לא, שהחיינו הוא על הזמן, או על עצם מצוות ראש השנה, או מצות שביית יום טוב, כמו... יש מצוה של שביית יום טוב, ויש מצוה של שופר. שתי מצוות שונות. יום טוב עצמו, אני לא יודע איך קוראים לזה. שני דברים שונים. כלומר, בקידוש עושים שהחיינו, ובקריאת המגילה או בתקיעת שופר עושים שהחיינו. שני דברים שונים.

דובר 2: אותו דבר סוכות, בעצם מגיעים שלושה שהחיינו בסוכות. כשקונים לולב, עושים שהחיינו. בונים סוכה, עושים שהחיינו. יושבים בסוכה, עושים... מלבד שופר יש על עצם המצוה, על עצם היום.

דובר 1: כן, אבל אולי זה בגלל השבועות, אולי זה יותר בגלל השמחה, שזכינו לעוד יום טוב, עוד הגיגה.

דובר 2: אבל אולי אי אפשר לעשות ברכת המצוות על משהו שאינו עשייה, משהו שהוא אי עשייה לא עושים. אבל שהחיינו אינו ברכת המצוות, שהחיינו הוא ברכת השבח, זו הודיה שהגענו לעוד יום טוב.

המנהג שלנו והאפשרות לברכות נוספות

עירוב. אז, אדם אחד עושה זאת בשליחות, הוא עושה את העשייה בשביל כולם.

ברכות "על" לעומת "ל" — המשך: כשעושים מצוה לעצמו ולאחרים, נטילת לולב, ומנהג נביאים

כשעושים מצוה לעצמו ולאחרים בבת אחת

מה קורה כשעושים את שניהם בבת אחת? "עושה מצוה לו ולאחרים הרי הוא כאחד".

אז כך, יש שני סוגי קטגוריות כשאדם עושה מצוה לעצמו ולאחרים.

אם זו מצוה שמישהו חייב, כמו עירוב, מברך "על עשיית", ולכן מברך "על מצות עירוב". כלומר כך: עירוב הוא מצוה על כל אחד שגר בחצר שיוכלו לטלטל רק אם יש עירוב. אז, אדם אחד עושה זאת עבור כולם, הוא עושה את העשייה, עושה "על מצות עירוב".

אבל מצוה שהיא חובה, לא כמו עירוב אלא חובה, כמו שופר, כשהוא חייב להוציא את עצמו מידי חובה ולהוציא אחרים, הבעל תוקע מכוון כשהוא תוקע בשופר להוציא את עצמו ולהוציא את מי שרוצה לשמוע. מברך "לעשות". אז אומר "לעשות". לכן מברך "לשמוע קול שופר", לא "על שמיעת קול שופר", אלא "לשמוע קול שופר".

קושיא על מגילה

נו, מה זה? איך אומרים במגילה? "על מקרא מגילה", כן? הוא לא צריך לומר "לשמוע קול מגילה" או "לקרוא מגילה". זה לא מתאים לכלל שאמרנו קודם. נו, מה זה? יש מישהו שיש לו משהו ששמיעת מגילה שונה משמיעת שופר?

יש כך, יש תוספות שסוברים הבדל אחר, וכן הלאה. אני לא הולך עכשיו... אני רק רוצה לסיים את הפרק. הוא רק אומר, אתה רואה מכאן שלא מנהלים לגמרי את ההלכה. יש לו עוד אחד...

נטילת לולב — למה "על" ולא "ל"

אה, נטילת לולב. היו צריכים לעשות "ליטול לולב". אבל למעשה אנחנו עושים ברכה "על נטילת לולב". למה? כי לולב יש איסור. אז מה? "פן יקיים ויגביה יוצא ידי חובתו". כשאדם לוקח את הלולב, ברגע שהוא לקח אותו, אי אפשר... בדרך כלל עושים את הברכה אחרי שכבר יצאו ומכיוון שזה לא מהמשובח, לא טוב לעשות את הברכה, אז כי הסיבה היא רק סיבה מעשית, אומר דווקא הרמ"א, "אבל אם בירך קודם שיטול", אם הוא עושה דווקא את הברכה כשזה מונח על השולחן לפניו והוא עושה את הברכה לפני שהוא לוקח אותו, אז מברך "ליטול את הלולב", "ככל הברכות".

זה דבר מעניין, כי הרמב"ם מתכוון גם לישב בסוכה, כי הוא מתכוון לברכה לפני שיושבים, נכון? אנחנו לא עושים כך, אנחנו עושים אחרי קידוש.

אז אומר הרמב"ם, כמו בתשובה, איזו סוכה, אני לא זוכר, נכון? עוד מעט נלמד זמנים. כן. הוא יחשוב, אני צודק, אני זוכר אולי, צריך לשאול אותו, הוא יראה את זה. מגיע לנו בקרוב, עוד קצת, עוד הרבה, כשנתחיל את סדרות מנה, או עוד חודש שניים.

שלושה כללים של הרמב"ם

בקיצור, מכאן אנו למדים, מכאן אנו למדים, שמברך אשר עשה בלא ברכה, מברך על העשייה. אז לרמב"ם יש כלל, יש שלושה כללים:

1. קודם כל לא לאחרים
2. שנית, זה צריך להיות חובה, אם עושים את שניהם ביחד זה ברור שזו חובה
3. כלל שלישי הוא, אם עושים אחר כך, כמו טבילה שעושים אחר כך, או על נטילת לולב, עושים "על" ולא "ל"

דיון: מתי עושים את הברכה על לולב

זה מעניין, על נטילת לולב עושים רק כשאוחזים את כל ד' המינים. זה לא פשוט, כשהוא לוקח את המין האחרון, כן, כשהוא מרים את האתרוג. זה

להתעטף בעצמו. יושב בסוכה, לישב, לשבת. כשהוא אומר להדליק נר של שבת, להדליק. לגמור את ההלל, לגמור את ההלל.

אותו דבר, אם הוא קובע מזוזה בביתו שלו, אומר לקבוע מזוזה. כשהוא עושה מעקה לגג, אומר אשר קדשנו במצותיו וציונו לעשות מעקה. כשמפריש תרומות ומעשרות לעצמו, אומר להפריש. מל את בנו, אומר למול את הבן. שחט פסחו ותגיגתו, מי ששוחט את פסחו עם קרבן חגיגתו שבא עם הפסח, אומר לשחוט את הפסח ואת החגיגה.

אבל הקובע מזוזה לאחרים, לא יכול לומר לקבוע מזוזה, כי אין לו חיוב לקבוע כאן מזוזה, הוא עושה לאחר. הוא עושה קביעת מזוזה, הוא לא יכול לומר שחייבו אותו לקבוע מזוזה, אלא חייבו את מצות קביעת מזוזה, ממילא הנה אני, אני עכשיו האדם שעושה זאת. מעניין.

שאלה מעשית: מזוזה בשליחות

דובר 2: אבל הפשט הוא, קורה לי הרבה פעמים, היה לי כבר מקרה כזה שאנשים ביקשו ממני לקבוע מזוזות על בתיהם שהם קנו, ואני חושב מי שעושה את הברכה על קביעת מזוזה, מוציא גם את השולח עם הברכה או לא? הברכה היא נוסח אחר אפילו. פשט, יש לך רק את ברכת המצוות, ממילא אולי יש סיבה שבעל הבית בעצמו יקבע מזוזה, כי יש לו עכשיו הזדמנות לעשות מצוה עם ברכה, שיקבע בעצמו. כי זה לא שאני יכול לומר לא, שכשאני אומר לקבוע מזוזה, אני עושה בשליחותו גם את המצוה וגם את הברכה. אבל אני מדבר אפילו מצוה באה על ידי שליח, אבל זו לא ברכת המצוות, כי אני לא אומר את זה אפילו בלשון. כשאני אומר את זה כמו ששמואל היה אומר לקבוע, אני לא מוציא אותו עם הברכה. בסך הכל אני מקבל את המצוה במקומו, והוא לא צריך יותר, הוא נפטר, אבל הוא לא עשה את המצוה.

אדם צריך מצוה לעצמו לעשות, לא שמישהו יעשה זאת. זו מצוה שאני עושה בשליחות, כמו כל דבר. אני עושה לך בעצמי, אז מה הבעיה? יש לי מצוות אחרות שאני מחויב עליהן לעשות, אני לא יודע.

דיון: "ושננתם לבניך" וברכת התורה

דובר 1: ללמד את הילדים, "ושננתם לבניך", אין מצוה, אין ברכה, יש ברכת התורה.

דובר 2: אבל לא, כי אולי המלמד צריך לעשות, כי הוא... ושוכרים אותו.

דובר 1: כן, ללמוד תורה.

דובר 2: אה, ללמוד תורה זה כולל "ללמוד וללמד". השאלה צריכה להיות למה אנחנו לא עושים ברכה כשיושבים למשניות. אבל ברכת התורה, "ללמוד וללמד", זה חלק מהמצוה. אני לא נכנס ל... אהבה רבה יש את זה. בסדר.

נוסח הברכה במעקה, תרומה, מילה

דובר 2: אותו דבר, במעקה אומרים "על עשיית מעקה", "להפריש תרומה". או מל בן חברו, מוהל אחר, אומר "על המילה", "להכניסו בביתו של אברהם אבינו". ראשונים מסוימים חולקים על דבר מסוים, על ברכת "להלל ולשבח"? בואו קודם נעבור לדבר הבא. טוב מאוד. אבל למעשה, כך עושים אצלנו, לפי מה שאני זוכר.

בואו נמשיך. מהי מצוה לאהוב את ה' אלקיך? זה עוד דבר מעניין.

הלכה יב: מצוה לעצמו ולאחרים בבת אחת — עירוב

דובר 2: אז, כן, זה מגלה למה הרמב"ם... יש הבדל בין מצוות שהן חובה ומצוות שאינן חובה. אה. יש כאן הבדל. כשאדם עושה... בואו נסביר. קודם כל, כשעושים בעצמם מצוה עושים "לעשות", כשעושים לאחר עושים "על". כן, אבל מה קורה כשעושים את שניהם בבת אחת? מהי מצוה לאהוב את ה' אלקיך?

אז כך, יש שני סוגי קטגוריות כשאדם עושה מצוה לעצמו ולאחרים. אם זו מצוה שהיא חובה עצמית, כמו עירוב, מברך "על מצות עירוב". הפשט הוא כך, עירוב הוא מצוה על כל אחד שגר בחצר שיוכלו לטלטל רק אם יש

אה, רואים שה... אה, אה, טוב מאוד, זה דבר אמיתי. מי שחושב באמת לא צריך לומר כל חמירא. כל חמירא עשו כשמישהו לא חשב על זה או מה. הוא ממש גמר בליבו לבטל, הוא באמת, כשהוא עושה כל מיני מעשים, יודעים, גמר בליבו. הוא אפילו שכח לומר כל חמירא, ברוב המקרים זה נראה כך, כן.

הלכה ט"ז — מנהג נביאים ומנהג חכמים: אין ברכה

עכשיו, עוד הלכה אחת שלא אומרים ברכה, יש אופן שלא אומרים ברכה. כן, על כל דבר ממצוות מדברי סופרים עושים ברכה. אבל כל דבר שהוא מנהג, אף על פי שהוא מנהג נביאים הוא, זה מנהג עתיק מאוד, מנהג קדוש מאוד, הנביאים כבר נהגו כך, אבל אין לזה גדר של מצוות סופרים, אלא מנהג נביאים. כגון נטילת ערבה בשביעי של חג, הערבה שלוקחים סביב המזבח עם הערבות, שהוא מנהג נביאים. מה? או סביב התיבה, כן, זה מנהג נביאים.

ואין צריך לומר, דבר שהוא גם מנהג אבל לא מהנביאים אלא מאוחר יותר, מנהג חכמים, כגון קריאת הלל בראשי חדשים ובחולו של פסח, אין מברכין עליו. לא עושים על זה ברכה. זה לא בגדר מצוות. נראה שהרמב"ם סובר שהדבר הזה לא חייבים לעשות כ"כ אשר יאמרו לך תעשה" או הפסוק שהרמב"ם הביא, זה רק מנהג. לא חיוב על האנשים, אלא זה מנהג שצריך לקרות. אבל אנחנו אומרים כן למעשה ברכה על קריאת הלל, כי הרא"ש חולק.

ותוספות ופוסקים אחרים, הרמב"ם חולק עם הרמב"ם, ולא עושים ברכה על מנהג. הרמב"ם חולק על היסוד הזה. אפשר גם למצוא מנהג חכמים. אבל על הושענא רבה, על הקפת הבימה בהושענא רבה, לא עושים ברכה.

תוספות ואחרים נוהגים, והרמ"א נוהג שעושים כן ברכה על מנהג. ואת תקיעת שופר הרמב"ם הבין למה. אני לא יכול ללמוד על זה עכשיו, זה אפילו לא יכנס לך לבטן.

הלכה י"ז — ספק ברכות להקל

"כל דבר שיסתפק לך אם מברכין עליו אם לאו", אומר הרמב"ם, מעניין מאוד. אעשה כאן הקדמה קטנה. הפרק הקודם י' סיים הרמב"ם שזה דבר נפלא שעושים ברכות ומוזים להקב"ה כל יום כל הזמן. אבל, למדנו כאן גם שיש אופן איך לא עושים את הברכה אם לא עשו זאת נכון, או שיש מצוות שלא צריכות ברכה מסיבות מסוימות, אומר הרמב"ם, או הדבר האחרון הוא כי זה מנהג נביאים או מנהג חכמים.

ממילא, אדם שלומד עכשיו אומר, "אה, דברים מסוימים אני לא אזכור אם זה מנהג נביאים, אם זה מצווה מדברי סופרים, ואתה לא יודע. אומר הרמב"ם, "עושה אותה בלא ברכה". אם אתה לא יודע אם צריך ברכה, אתה לא עושה ברכה. לא כמו שמישהו יכול לחשוב, "אה, על כל מצווה אעשה ברכה", כי לכאורה, מה השאלה? תעשה ברכה. אוקיי, תעשה גם על נעילת הרכב. אומר הרמב"ם, אתה לא יודע, אתה לא עושה ברכה.

"עושה אותה בלא ברכה", אבל הוא אומר יפה מאוד, עושים את זה. ולא סתם, כי ספק ברכות להקל. זה הפשט הפשוט שאומרים. הרמב"ם לא אמר את זה, אבל ספק זו ההלכה. אבל הנקודה היא שהרמב"ם סובר שכשיש ספק אסור לעשות את הברכה. והרמב"ם לא מוכן לומר בלא שם ומלכות או משהו כזה.

הלכה י"ח — "לעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה"

"לעולם יזהר אדם בברכה שאינה צריכה". הרמב"ם אומר כאן כך, הוא אומר, למדתי בסוף פרק יוצא דופן דבר חשוב מאוד לעשות ברכות, וכאן אתה אומר שצריך להיזהר. אז אני כבר לגמרי מבולבל. אומר הרמב"ם, כן, זה לא כלום, זה לא כלום, זה להבין, להיזהר, לשים לב. יש ברכות שהן צורך, ואת זה צריך לעשות. ברכות הצריכות פירושו כל פעם שיש ברכת הריח, או כל פעם שאתה אוכל משהו, ברכות הצריכות כל פעם. ברכה שאינה צריכה אף פעם לא.

ברכה שאינה צריכה מול ירבה בברכות הצריכות — סיום הלכות ברכות

מעניין, כמו שהרמב"ם אומר, על פי רוב אי אפשר לעשות "ליטול". כי כשאתה אוזח אותו כבר, כבר קיום שקיימוהו, זה לא רק קיימוהו, הוא צריך לצרף את שני המינים, ו...

אבל לא מקפידים להחזיק את כולם בבת אחת כשעושים את הברכה. יכול להיות שהרמב"ם היה סובר שצריך לומר שצריך לעשות את הברכה, ואחר כך מרימים את האתרוג ואחר כך את הלולב, דווקא שזה ימשך חצי דקה. אנחנו מקפידים להחזיק את כל ד' המינים כשאומרים את הברכה.

דובר 2: לא, הלשון קצת משמע כך, כי הרמת מין אחד היא כבר המצוה.

תרגום לעברית

דובר 1: אה, זה מה שאני אומר, שאפשר לברך כשמתחילים עם המין הראשון, כי מתחילים עכשיו להיות עוסה. לפי הרמב"ם זה מסתדר, אבל בדרך כלל אנשים לא מסתכלים יותר מזה שאפשר רק לברך כשמתחילים את המצווה. כשמוכנים למצווה.

דובר 2: אבל אתה אומר, שיטת הרמב"ם היא טובה.

דובר 1: אמת, אבל אני אומר לך, לשון הרמב"ם משמע כך כמורך, כי הוא אומר, הוא מניח כמובן מאליו שבדרך כלל נטילת לולב כבר יצא, כיון שהגביהו, כי כשמרימים את הלולב, מתי לוקחים את ההדסים? אבל כשמרימים את הלולב אפשר כבר לברך, כי הרמב"ם הולך כל הזמן שכשמרימים הם עוסקים במצוות, זה לא ברגע שהם... אבל יש כאן לולב טוב, כן.

דיון: נטילת ידיים ושחיטה — קושיא על הרמב"ם

דובר 2: אוקיי, אבל על נטילת ידיים משחיטה, הרמב"ם הוא קושיא גדולה מאוד. אמרתי את החקירה שכל דבר עושה בעצמו מעשים, אף אחד לא אומר "ליטול ידיים או לשחוט", אפילו כשאתה שוחט עוף. מה התירוץ?

דובר 1: אתה אומר כאן תירוץ אחר, שזה לא העיקר שיש כאן נטילת ידיים, אלא השחיטה, אבל כדברי הראשונים.

אני אומר לך, זו מצווה לשחוט, זו מצווה לשחוט, אם אתה רוצה לאכול בהמה כשרה. אבל נטילת ידיים צריך אם אתה רוצה, אם הידיים שלך אולי מלוכלכות ואתה רוצה לאכול דבר שטיבולו במשקה, זה דבר מעשי. כדברי הראשונים, אפילו הוא שוחט לעצמו, מברך על השחיטה ועל כיסוי הדם, אבל על נטילת ידיים אף אחד לא אומר "ליטול ידיים".

נטילת ידיים לפני ברכת המזון

עוד דבר, עוד דבר מעניין אחד, נטילת ידיים, או שהרמב"ם אמר לנו שהברכה עושים אחר כך, כדי שלא יהיו ידיים מלוכלכות בברכה. אבל אולי אני זוכר כן, לפני ברכת המזון משהו, שצריך לנגב את הידיים? הוא לא אומר ברכת על נטילת ידיים.

דובר 2: הרמב"ם אומר שצריך ידיים נקיות.

דובר 1: לא, אבל הרמב"ם אומר שכן, לא מתאים לברך עם ידיים מלוכלכות. אולי הוא מתכוון לאחר ברכת המזון שהיא ברכת השבח ארוכה. אבל הרמב"ם מסתכל על זה שזה לא כבוד לומר את השם ומלכות עם ידיים מלוכלכות, אבל יכול להיות שאתה לא רוצה את השם ומלכות, אלא את מצוות עשה של הזן.

דובר 2: כן, אבל זו סיבה מספקת לשנות את סדר הברכה.

דובר 1: אבל זו לא סיבה מספקת. לא. צריך ממש, הדבר היחיד שמשנה הוא ממש כשאתה יכול לומר שאתה גואל גמור. אה. מי שהוא גואל גמור, זה כאילו לא דבר טוב לפי הרמב"ם. לפי פוסקים אחרים כן, אבל לפי הרמב"ם נראה שצריך, אחרי שכבר שטפת את הידיים, כבר סיימת, אין מה לומר.

ביעור חמץ — "על ביעור חמץ" לא "לבער חמץ"

וכן מברך על ביעור חמץ, לא אומרים לבער חמץ. מה שאין כן בבדיקה, מה שאין כן בבדיקה. למה? כי מעת שגמר בליבו לבטל, כבר נעשתה מצוות הביעור קודם שיבדוק. בעצם, מאז שהתחיל להתעסק עם החמץ, כבר גמר בליבו לבטל, כמו שכתבנו במקומו.

עכשיו לחשוב, "ברכה היא דבר נורא שאני צריך לחשוב אולי אני עושה יותר מדי." לא, ברכות הן דבר טוב שצריך לעשות יותר.

אלא מאי, יש סוג מסוים שאומר לפעמים לא עושים ברכות. זה באה הצריכה. צריכה פירושה כשאתה מריח ריח, או שאתה עושה, אתה לובש טלית צריך לעשות, זו ברכה הצריכה. לא תעשה ספקות. אפילו בחול המועד פסח, אומר הרמב"ם, זה רק מנהג, אל תעשה.

מעבר לפרק י"ז — בריך רחמנא דסייען

ועכשיו נלמד את זה בפרק י"ז, שנקרא "ברוך רחמנא דסייען", שאומר אחרת מרבי יצחק. הרמב"ם אומר, עכשיו סיימתי פרק, אני מאוד בשמחה, האם אעשה ברכת התורה? לא. אעשה ברכה בלי שם ומלכות. בריך רחמנא דסייען, אומר הרמב"ם, דלא כדעתיה דרבי יצחק.

כמו שהאדמו"ר מבעלזא אמר ברוך השם המוציאך, וכמו כשיהודי נכנס לרכב ויש מכשיר שעושה שהוא לא ישכח את הילד שלו, הוא אומר ברוך השם על זה. בלי שם ומלכות, בריך רחמנא דסייען. טוב מאוד. לא, זו הגמרא. בגמרא רואים הרבה ברכות של בריך רחמנא. שכח. בריך רחמנא דסייען.

הלכה ט"ז — סיום הרמב"ם: ברכה שאינה צריכה וירבה בברכות הצריכות
אדם צריך להישמר שלא יעשה ברכה שאינה צריכה. אומר הרמב"ם כך, אומר הרמב"ם כך. אומר הוא, עכשיו שאדם למד סוף פרק י', הרי זה דבר חשוב לעשות ברכות. וכאן אתה אומר שצריך להיזהר. אז אני כבר לגמרי מבולבל.

אומר הרמב"ם, כן, זה לא כלום, זה לא כלום. אתה מבין, היזהר, שים לב. יש ברכות שהן צורך, ואת זה צריך לעשות. ברכות הצריכות פירושו כל פעם שיש ברכת הריח, או כל פעם שאתה אוכל, צריך לעשות ברכות הצריכות, כל פעם. אבל ברכה שאינה צריכה אף פעם לא.

כן, להרבות, אבל אף פעם לא ברכה שאינה צריכה. **וחי דוד אומר בכל יום אברכך ואהללה שמך לעולם ועד.** כל יום לעשות ברכות. אבל כל אחת, כולן ואהללה, כולן מיני ברכות כאלה שמודות. לא, ברכה שאינה צריכה גם זה חלש. הרמב"ם רוצה לנהוג, הוא יסיים עם ברכה, כן.

כוונת הרמב"ם — לסיים ספר ברכות עם מסר חיובי

אז לפי זה, **ירבה בברכות הצריכות.** הגמרא לא אומרת סתם. מה פירוש ירבה? ירבה פירושו כשצריך. לא, הרמב"ם מרגיש, כי הוא רוצה לסיים שוב כמו שסיים פרק י'. כשאדם מסיים ללמוד ספר ברכות, הוא לא צריך